

Fényszóró

SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

DAYKA MARGIT
A „VÁLÓK” FŐSZEREPLŐJE
(Várkonyi stúdió)

I. 13. SZÁM
ÁRA 40 PENGŐ

HETI kislevél

BEUGRAS. A sztár megbetegszik. A direktor kijelenti a kis színésznek, hogy érdemes éjjel-nappal tanulnia, mert ez a szerep a legbiztosabb kiugrás. Másnap a sztár felgyógyul és a beugró kieszínész kénytelen lelépni. Beugrott, de nem a szerepre, hanem a saingazgatónak.

HELTAI JENŐ, a Pen Club magyarországi tagozatának megszervező elnöke, költő, regény- és drámaíró. Fiatalon, húszévesen korában kezdte irodalmi munkásságát, a „Magyar Hírlap” szerkesztőségében. Első versei az „A Héten”-ben jelentek meg, de már huszonegyéves korában önálló kötetekkel lépett a nyilvánosság elé. (Modern datok.) Heltai költészetének egyik elindítója irodalmunk századforduló korabeli nagy átalakulásának. Már második verskötete (Katóc 1894) megmutatja Heltai költői képét. Az élet nehézségein felülemelkedő derűs életszemlélet, az emberi megértés és a változhatatlanba való böles beleunyulás, ezek azok az alapvető elemek, amelyek jellemzők Heltai későbbi műveire is. Egyik további legjellemzőbb írói tulajdonsága kifejezéseinek bámulatos könnyedsége és finomsága. Sokoldalú és páratlanul gazdag irodalmi munkássága mind a költészet, mind a próza- és drámairodalom terén jelentős értékekkel gazdagította irodalmunkat. Legismertebb művei: „Hét sovány esztendő”, „Az utolsó bohém”, „Nyári reges”, „Szines kövek”, „Bernáti”, „VII. Emánuel és kora”, „Írók, színészek és egyéb csirkefogók”, „Family-hotels”, „A III-ésk”. Színpadi művei közül: „A masamóde”, „Tündérlaki lányok”, „A kis cukrászda”, „A néma levente”, „Az ezertkedik északa” és „Egy fillér” aratták a legnagyobb sikert. Átdolgozásai közül meg kell említenünk Aristophanes „Nőuralom” című vígjátékát, amely a költői átültetés iskolapéldája. Hetvenéves kora ellenére ma is töretlen energiával dolgozik és előreláthatóan még számos költői szépségű remekművel ajándékozhatja meg a magyar közönséget.

PEN CLUB. Mrs. Dawson Scott, angol író, az első világháború után vetette fel a gondolatot, hogy a nemzetek közötti szellemi közlekedés ápolására nemzetközi írói tömörülést hozzanak létre s ezúton kísérleljék meg a háború által szellemileg is széttagolt Európa nemzetekinek lelki megbékélését. A brit irodalomhoz intézett felhívás átütő erejű sikerrel járt. Az angol irodalmi életnek csaknem vala-

mennyi számottevő tagja csatlakozott az új egyesülethez, amely a benne tömörült írók három nagy csoportjának — Poets, Essayists, Novelists — kezdőbetűi alapján kapta a Pen Club nevet. (Pen: egyébként angolul tollat jelent, az elnevezés tehát mindenképp stílusos.) A John Galsworthy elnökléte alatt megalakult Pen Club felhívására az egyes államok írói egymásután alakították meg a különböző nemzetek Pen Clubjait. A magyarországi tagozat 1926-ban alakult meg Rákosi Jenő elnökléte alatt. A Pen Clubok tagjai minden évben más-más államban tartják világkongresszusukat. A szervezett nemzetközi jellegét kidomborítja, hogy aki valamelyik állam Pen Club-jának tagja, az ezzel a ténnyel a világszervezet tagjává lesz s bárhol a nagyvilágban, mindenkor számíthat a Pen Clubok tagjainak legmesszebbmenő támogatására. A második világháború természetesen megbénította a szervezet működését s a fasiszta kormányok sorra betiltották a tagozatok működését. Nálunk is. A fasiszta zsarnokság megszünte után új életre kelt a szervezet. A magyarországi tagozat október hó 5-én tartotta újalakuló közgyűlését, amelyen egyhangúlag Heltai Jenőt választották a szervezet elnökévé.

RIPACS. 1883 decemberében mutatták be a Népszínházban Szigeti József „Csókonszerzett völgyén” című darabját, amelyben Tihanyi egy Ripacs nevű vándorkomédiást alakított. Akkor siker aratott ebben a szerepben, hogy ettől kezdve a vidéki komédiást ripacsnak hívták. Később a szó más jelentést kapott, ma már nem a vidéki, hanem a műveletlen, kulisszahasogató modorban játszó színészt nevezik így. A ripacs mindig a karzatnak játszik, célja a mindenáron való nevetés vagy megrikatás s ehhez minden eszközt igénybevesz. Még jobb színéssel is előfordul, hogy ripacsodik, azaz kellő önkritika híján megrészegül a közönség tetszésnyilvánításaitól s vaskos színészi fogásokkal megrá-

a sikerre. A ripacs előszeretettel rögönöz, nem igen tiszteli az író és a művet s alakításának minőségét kizárólag a tapsokon méri le. Kultúránk fejlettségének mai fokán a ripacs még mindig nagyszámú közönség előtt számíthat sikerre s csak a szélesebb néprétegek fokozatos művelésétől remélhetjük e sajnósi vadhajítás végleges elorvadását.

SOSZTAKOVICS. Bizonyos szempontból párhuzamot lehet vonni a szovjet nagy zeneszerzője és a mi Bartók Bélánk között. Mert ahogyan Bartók — tanára, Thomán István révén, aki Liszt Ferenc tanítványa volt — pályája kezdetén tulajdonképpen a 19. század nagy magyar mesterének szellemi örökebe lépett, úgy kapcsolódott be Szostakovics Dimitrij Dimitrijevic, tanulmányai idején, az új orosz iskola világhírű „ötök csoportjába”-nak (Rimskij-Korszakov, Muszorgszkij, Borodin, Balakirev, Cui) multszázadvégi naturalista, „nemzeties irányzatába. De amiképpen Bartók is hamarosan kiszakította magát a magyaros műzene fojtó légköréből, Szostakovics is átalakította a közelmúlt stílusvíványait a forradalmak tüzeiben új arcot kapott korunk igényeihez. Az ő nacionalizmusa már nem „szláv”, hanem — szovjet. És ez a szovjet nacionalizmus egészen új stílust jelent a világ művészet-történetében. Mert ott, ahol azelőtt csak egy régi, aránylag csekély számú művelte réteg alkotta a zeneélfező közönséget, ma már új, felszabadult tömeg áll készen arra, hogy befogadja magába a muzsika élményeit. Ennek az új közönségnek a zenei kultúrája csak látszólag új, hiszen ez a tömeg maga az „istenadta nép”, melynek a zene iránt való fogékonysága ködbevesz korok óta ismeretes. Csak a népi zene alapjain épülhetett fel tehát ennek az új világnak a jellemző kifejezőmódja.

Ennek a kollektív szovjet zene-művészetnek egyik legjellegzetesebb komponistája most 39 éves. Már 1922-ben — 16 esztendő korában — került kiadásra „Három Fantasztikus Tánc” című szerzeménye. Három év múlva megjelent I. szimfóniájával már komoly sikert aratott. Mint zongoraművész, az

1927-ben rendezett varsói nemzetközi Chopin-versenyen diszoklevelet nyert. (Az utóbbi években azonban csak saját műveivel lép a hangversenydobogóra.) A Leningrádi Konzervatóriumban tanított, jelenleg pedig a Moszkvai Főiskola zeneszerző szakának professzora. Mint a Szovjet Birodalomban minden arra érdemes művész, Szostakovics is számos elismerésben és kitüntetésben részesült. Vezetőségi tagja a Szovjet Zeneszerzők Országos Egyesületének és megkapta a „Szovjet-Orosz Kőművesek Megbecsült Művésze” címet. Zongoraötösféért és a „VII. (leningrádi) szimfóniáért” Sztilin-díjat kapott.

Összesen 8 szimfóniát írt. Két operája: „Az orr” (Gogoly után) és „Lady Macbeth” (Ljeszkov szövegével), balettjei: a „Bolt”, „Az Aranykorszak” és „Az Ezüst palata”. Jelentősebb szerzeményei még — a már említett zongora-kvintetten kívül — 2 vonósnégyes, zongorahármas, 2 zongoraszonáta, zongoraverseny zenekari kísérettel (a Szekesfővárosi Zenekar jan. 13-i matináján tervezi bemutatását), 24 zongora-prelúd. Számos nagyszerű szindarab és film kísérezőzenéjét is Szostakovics írta. (r. gy. i.)

ZILAHY LAJOS (szül. 1891-ben Nagyszalontán) a két háború közötti termékeny és sokoldalú írói munkássággal tette ismertté nevét. A közönség éppen olyan érdeklődéssel várta és szívesen fogadta regényeit, mint egy-egy új színművének bemutatását. Zilahy verseskötettel jelentkezett (1915) és bár lírája később csak ünnepi alkalmakkor szólt meg, regényeiben és szindarabjaiban is költői melegség fűti át az élet pontos megfigyelését, a lelki és társadalmi problémák ábrázolását. Zilahy ismeri képességeit és mesterségének eszközeit. Hogy csak főműveiben mutassunk rá mondanivalójának és kifejezőmódjának sokféleségére: a „Halálos tavasz” lírai regény, a „Haza-járó lélek” irracionális elemekkel átszőtt dráma, a „Süt a nap” a falu problémáit feltáró színmű, a „Zenebohócok” commedia dell'arte, a „Két fogoly” háborús-lélektani regény, a „Tábornok” világháborús színmű, az „Utolsó szerep” (Bajor Gizzi egyik legnagyobb alakítása) színész-dráma, a most felújított „Fatornyok” pedig a származás, a vér erejének a kor szavaras, hazug elméletein felülemelkedő, emberi megszólaltatása. Zilahy írói vérmérséklete távol áll az elefántesontoronytól és olykor engedelmények árán is megkeresi az utat közönségéhez. Ezért talán visszhangra minden írása. Zilahy saját filmvállalata, a „Pegazus” révén igyekezett megvalósítani a film művészi színvonalra emelését. A regényeiből, színműveiből készült filmeket maga rendezte, Hollywoodban szerzett tapasztalatai alapján. Ma a legkiválóbb filmszakemberek közé számít.

A Fényszóró” művészeti hetilap nem fogad el s nem közöl fizetett színházi és filmképeket!

A kritika becsületével nem tartja összeegyeztethetőnek azt, hogy olyan filmek, olyan színházi előadásnak, melyet elítél, értéktelennek tart, a színház által megfizetett oldalakon, esábitó képekkel, reklámdobot verjen. A kép is kritika!
Meggyőződésünk, hogy a közönség pontos tájékoztatást és lelkiismeretes bírálatot akar s méltányolni fogja a „Fényszóró” törekvését.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

BARTÓK BÉLA

Írta: SZABOLCSI BENCE

»Egyre bizonyosabb, hogy az európai zene Debussy-utáni korszakát Bartók Béla neve fogja megjelölni — írta egy flamand író hat évvel ezelőtt, Bartókról szóló könyvében.

A magyar zeneszerző, akiről e sorok szólnak s aki most hatvannégy éves korában meghalt az Óceán tulsó partján, élete utolsó percéig élén járt az európai zene törekvéseinek s minden mostani mozgalmának, — hatvanadik évén túl is, élete végéig, fiatalabb volt, mint körülötte az egész korszak s az egész világ.

De épp ezért, ma már egész pályája egyetlen lendületnek, töretlen ívnek látszik; holott ez a pálya zerguzosan, különös szökellésekkel haladt előre végső magaslataig. Ifjúkorának romantikus művei Liszt útját folytatták, amíg csak a *Második szvit*-ben meg nem torpant s hirtelen fordulattal oda nem hagyta a zenekari romantika egész hagyományát; ezt a szakadékot jelzi a két éves távolság (1905—1907), amely a mű utolsó tételét elváaszítja a többtől. De azért a *Négy zenekari darab*, másfél évtizeddel később, ugyanazokat a kérdéseket veti fel más síkban, sötétebb és szikrázóbb indulattal. Az ifjúkori *Ideális arckép* rajongó hangja titkosabban és megnöve, roppant magasságban zendül meg harminc év múltán, a *Húros- és ütőhangszerekre írt zene* első tételében, sőt maga a *Két arckép* alap-gondolata, az ellentétes képek sorozatában kifejlő középponti téma olva, a harmincöt évvel későbbi *Hatodik vonósnégyes*-ben; s a *Mikrokosmosz*-sorozatok lapjain az egykori *Bagatellek*, *Vázlatok* és *Síratók*, a *Szabadban* és a *Kilenc* zongoradarab problematikája tér vissza együttesen, hatalmasabb megoldásban.

Ebben a váratlan fordulatokkal és felszökésekkel teljes élelen vitale-ban van a magyarárú Bartók magában álló magyar s főleg európai helyzetének. Mindent megtanult és magába szívott, amire az egykori Európa, sőt Kelet-Európa tanította; de a döntő pillanatban a döntő lépést mindig ő tette meg, az új helyzetet teremtő kanyarodást ő hajtotta végre valamennyi nyugati és keleti kortársra helyett. Hogy a történelmi helyzet hogyan érlelődött idáig, három évszám mutatja a legjobban, három jellemző pillanat századunk második évtizedéből. 1910 körül Európában tetőpontján áll Debussy, Ravel, Delius és Strauss művészete, ez az újszerű és mégis túlérett, kábítóan színes zenekari nyelv. Magyarországon: Bartók és Kodály ekkor még tanítvány és újonc. A tisztevék derekán e tanítványok munkatársakká serdülnek. A *Kékszakállú herceg vára* és a *Fából faragott királyfi*: a balladaopera s a táncritmusokból kibomló mesejáték (1911-1917), már ötdatlanul ugyanúgy közöseurópai kérdésekkel birkózik, mint Kodály nagy gondokazonatája. Azután 1920. — Európa zenéje kétféle nyelvvvel kísérletezik: egy sokszólamú, sokhangnemű »vonalás« stílussal, meg ez új keleteurópai táncritmusok szélső, dinamikus kifejtésével. Ennek a kétaró művészetnek legmaradandóbb eredményel azonban már nem Sztravinszkij, Schönberg, Hindemith, de Falla és Mil-

haud, hanem Bartók művében születnek meg. Mert ő már 1919-ben, a *Csodálatos mandarin*-nal végére jár az expresszionista kísérleteknek s néhány évvel utóbb, a két zongoraversenyben, kimeríti az újklasszikus irány lehetőségeit is; a szökészet teljes, ebből elég volt, — s már lendül és szárnyal tovább, új erupeiókra készen és új meglepetésekre szomjasan.

Az ilyen robbanások csak egy túlfutott, feszültségekkel és kényszerekkel zsúfolt temperamentumban lehetségesek Valóban, évszázadok távlatában, sehol ilyen ellentétek, mint Bartók egyéniségében és művészetében. Csupa végtel, antinómia és szélsőség, — a hétköznap régen é'sorvadt és kihullt alóla. Forrpont és fagyopont, a legkisebb részlet s a legnagyobb egység a legszélesebb diatonia s a legszűkebb kromatika, a legdiadalmasabb művészi fegyver s a legféltelenebb felbontóösztön, a legnagyobb és legkonokabb állandóság, s mindenekfelett persze Kelet és Nyugat; mindez hozzátartozott Bartók egyéniségéhez. Művészet, amely teljesen befelé fordult s az *Ötödik vonósnégyes* óta tervszerűen oltogatja ki maga körül a külső világ hívásos tényeit, — de ugyanakkor megszállottja mindannak, ami mozgás és mozdulat s az éjszaka — és siratózenék fekete gyásza mellett a barbár győzelmi táncok és forradalmi bacchanáliák őrzőngéjében érzi magát legothonosabban! Művészet, amely minden inkább, mint naiv és egyszerű, de azért a népezentől újhódik meg; zene, amely alapjában idegenkedik az énekhangtól, de a *Cantata Prof* na mítoszát csak szólóhangok és kórus énektelen énekében tudja elmondani, morajban és vijjogásban! Öntudatlan mélység és értelmi magasság állandó párbaja folyik itt, egy pillanatonként megnyert és pillanatonként kiújuló ütközet, amelyet csak a végsőkig feszített, állandóan éber és ugrásra kész formálóakarat tud győzelemre vinni. Az ilyen tüneményekhez ezért szervesen hozzátartozik az akarati jelleg, sőt az erőszak; azzal teremtenek újat, hogy végrehajtsák a lehetetlent. A *Táncszvit*, a *Negyedik vonósnégyes*, a *Második zongoraverseny* (1923—1933) s azóta jóformán minden Bartók-mű telve van olyan hangzásokkal, melyeket semmiféle régebbi zenesz nem tartott volna lehetségesnek s voltaképp még ma sem tart annak. Mindezt erőszakosan, csodával határos módon váltott valóra; példátlan hallucinációk megidézésére kényszerítette a hangszereket, nem törődött hagyományos törvényeikkel s maga szabott nekik új törvényt, akár Beethoven.

Erre a csak magára hallgató hűségére és erőszakosságra alighanem épp a természet tanította meg, élet-halál, keletkezés és elhalás szüntelen csodája, mellyel ifjúkora óta egész lénye telve volt. Ez az érzenyidégű nagyvárosi művész oly fojtogatónak érezte a civilizált emberi világot, hogy ki kellett rontania minden megszokott keretből: mint *Cantata Profana*-jának hősei, a csodaszarvasok, ő sem fért be már az emberi hajlékok ajtaján s csak tiszta forrásból ivott már, pohárból soha többé. Maga írja, hogy életének legboldogabb nappal azok voltak, amelyekkel a'un. parasztlak közt töltött; épp mert a parasztlakban csak mellőken s mind kevésbbé érdekelte a

nemzet, a nép és a fajta, hanem sokkal inkább az ősemler. Ha ez tévedés, bizonyára egyike a század legtermékenyebb tévedéseinek. De ősemler és természet, őszön és elemi tünemény: nyilván ez a kettő tanította meg rá, hogy neki is csak a saját belső törvénye parancsolhat. A kényszerből, az erőszakos összefogástól csak egy lépés választotta el a legtágabb szabadságot. Innen, hogy a keleteurópai népezentek, mint valami hún hadak élén, berontott a huszadik század nyugati zenekultúrájába; de innen az is, hogy a maga szüntelen s el nem csituló problémájával, idő és szabadság, változás és halál kérdéseivel kitalálta Európa zenészeinek legtitkosabb gondolatát s kimondta, mielőtt ők még szavakat találtak volna rá. Nemsokára úgy látszott, hogy még a népezene is csak erre tanította meg; Bartók, mint mások annyian, csak azt tanulta, amit már tudott. Az egyszólamú paraszti dallamvilág csak látszólag egyszerű. Aki Bartók székely és török dallamjegyzéseit vagy utolsó román népezeneiadványát forgatta, egyszerűen rádöbben ennek a zenének iszonyú labirintus- és őserdőváltára s megérti, miért épp Bartóknak kellett ezt az ezerágú bozótot felfedeznie a világ számára. A lángelmében — itt kiderül — együtt s egymásbaszóttén működik az anyagot szétrobbantó irreális képzelet s az anyagba temetkező, sőt minden anyagot felmagasztalt analitikus szenvedély: négy évtized szakadatlan s fanatikus munkája egyszerre növelte nagyra Bartókot, a huszadik század hangszere zenéjének sámanját és Bartókot, a legősibb dallamvilág természetűt.

Igy, ebben a szédítő lendületben, ebben a vad iramban, ebben a világ végéig kergető feszültségben hagyta maga mögött feszültségekben vergődő egész korát, a romantikus nacionalizmust, az impresszionistákat, az expresszionista és újklasszikus kísérletet, sőt — ő, a közösség első meghirdetője — a Közösségek Uralmát. Az egyetlen, amit sosem hagyhatott el, ami visszahívó, örök varázslatként tartotta fogva, az Időtlen Zene, a népek és régi nyelvek, amelyben mindig újból testvére ismert. Mint sokszor elmondották róla, leszállott a gyökerekig, a fajta és a népiség örök alapjára. Hogy időközben e gyökerekből jelszó lett, divat és politikum, nem érdekelte; az az Európa, mely a »gyökerek« és »közösségek« jelszavát megtanulta és beszennyezte, épp megérett rá, — 1940-ben — hogy Bartók odahagyja, mint szakuticává lett egykori iskoláit és leveles magaról, mint kinőtt ruhát. Talán még jókor arra, hogy Európa igazi lelkének megmentésére siethessen, hogy ő képviselje veszendő világunk nemezebb és halhatatlanabb részét egy tágabb, új világban, mely a réginek roncsait félresöpri majd. Sikerült-e ez a lélekmentés? Ma még nem tudjuk. De a háborúutáni Európa, ahová Bartók most már holtában térhet vissza, talán épp az ő vakító tisztaságú, kíméletlen és gyönyörű harcában fog a maga lekésett, elodázott vagy fel sem ismert feladataira, évezredes küldetésére ráébredni.

(Részlet »Az új magyar szellem« című, külföld számára megjelent kötetből. Officina-kiskönyv)

Kiss Ferenc újra Itthon
(Foto Mafist)

Levél Kiss Ferenchez

Hát ide figyelj, Feri!... Azt nem mondhatod, hogy belerúgok a haldokló oroszlánba. Én már akkor írtam ellened támadó cikkeket, amikor még a Színművészeti Kamarának mindenható, teljhatalmú elnöke voltál és székesfehérvári becsületes borbélyműhelyből magaddal hozott ostobasággal fertőzni kezdte egy egész színészgenerációt!... De legyünk őszinték! Nem is vagy te oroszlán, Feri. Én a Metro-film oroszlánját szoktam meg. Az oroszlán. Te nem vagy az. Nem is voltál soha... Ismerd be. Inkább számár voltál, (Lásfélé emléks, a lónál kisebb, szürke színű; nagy füle és hátán a sötétebb színű nyílaskereszt jellemzik.) Számár voltál, Feri, aki opportunitásból feladta mindazt, ami egy művész-embert kitűnőbbé tesz egy úgynevezett állagembernél... Mert, te Feri, nem úgy voltál nyilas, ahogy egy villamoskalauz volt nyilas, vagy egy gázgyári tisztviselő, hanem te úgy voltál nyilas, ahogy azt egy rossz vidéki színész megjátssza!... Uszítottál, tépted a száját és eltűzöttad. Tükör előtt handabandázta és olyanra álcázta magát, hogy azt egy SS-briganti is titokban irigyelhesse... Mert neked nem volt elég III. Richárd vagy Cyráno, te a lelked mélyén »Isten« akartál lenni. Pedig »Isten« még soha sem lett olyanból, akinek az első felesége zsidó volt!... De erre te nem gondoltál. Nem gondoltál semmire. A gyilkos göd így tett közönséges gyilkossá. A lelkek gyilkosává. Hogy a magad lelkét is meggyilkoltad? Hát az is hiba.

Pedig jó színész voltál, Feri... Csak, úgy látszik, rendező kellett volna neked. Most betyár-mód félrerendeztek onnan Berchtesgadenből... Mert nem voltál való te se méltóságos úrnak, se akadémiai igazgatónak. Te »csak« színésznek való voltál!... De az elmúlt szörnyű évek téged is feldobtak, mint ahogy a szennyes áradat mindig feldobja azokat, akik elvakultan belevetnek magukat az árba, nem törődve azzal, hogy tiszta-e a víz, vagy piszkos, csak vigye őket... És te belevetted magad, olyan igazi »hajrá Turula« módra!... Most aztán itt állsz elázva!... Pedig — én le merem írni — mennyivel jobb lenne, ha itt lennél velünk!... De nem méltóságos úrnak, sem pedig barom-mód felfuvalkodott kamarai hóhérnak, hanem színésznek, aki megtanulja eljátszani azt a parasztot is, aki nemcsak vasalt gatyában a barna szeretőjét siratja, hanem játékában megmutat valamit a paraszt igazi arcából is. De ez téged, úgy látszik, nem nagyon érdekelt!...

Ezt a lehetőséget »eljátszottad«. Mert neked nem volt elég az a siker, amit a színházak közönsége a két kezével tapsolt össze neked!... Te a »nemzetvezető« keze után kapkodtál!... Hát most szorongathatsz. Ha ugyan van még kedved szorongatni... Nem hiszem, hogy sok kedved volna hozzá, hiszen ebben ma már te se látsz »sikerlehetőséget«. S amiben nincs siker, ahhoz te hamar hűlenné leszel.

Azt hallom, egész nap sirdogálsz a cellában... A sírás nagymosás. A lélek nagymosása, Feri. Hát csak sirdogálsz!... Eleget neveltél, amikor endrelászlói bűneidért anyák, feleségek és gyermekek zokogtak bele a nagy magyar éjszakába... Mert rettenetes bűneid voltak, Feri!... Mikor a »törvényeitek« még nem fullasztották meg az áldozatokat, te privát passzióból megrántottad nyakukon a kötelejt és külön törvényeket eszeltél ki, hogy ezzel is bizonyítsd, mennyire kitűnő vagy a hóhérmesterségre!... Ez — ne tagadd — a szívügyed volt, Feri!... Te nem azért lettél nyilas, amiért esetleg nyilas lett egy jelentéktelen, elkopott kórista, aki beleint a reménytelen, örökös »harmadik lakáj« szerepbe és az »egyedül megváltó nemzeti szocializmustól« várta a »második lakáj« szerepet, vagy élete nagy vágyát, az »elsőt«... Te szívből-lélekből tetted!... Mert azért biztos nem tetted, hogy a »Harmadik Richárd« helyett a másodikat játszod, vagy az első!... Ezért nem talállok én mentséget számodra!...

Látod, Feri, nekem volt igazam, még 1933-ban, amikor egy cikkemben azt írtam neked — a Rádió könyörtelen főrendezőjének, — hogy az antennák nem nőnek az égig! — Te azt hitted, az égig nőnek. Ebben is tévedtél. Mint annyi minden másban. De tévedni emberi dolog. S te nemcsak tévedtél, hanem gazember is voltál. A hiúság tett gazemberré vagy a butaság — mindegy. Viselned kell a következményeket.

Isten veled
Balassa János

TOVÁBB PEREG A HÍRADÓ ...

A háborús bűnösök második csoportja Budapestre érkezett.

Szálasi és társai után megjöttek azok, akik talán kevesebb hatalommal, de nem kevésbé kártékonyan szolgálták idegen érdekeket és árulták el népüket.

A magyarság nem láthatja mindegyiküket szemtől-szembe.

De a filmhíradó megőrökíti arcukat, mely jellemük bélyegét viseli. Mennyire más mozdulattal nyújtják kezüket az igazságszolgáltatás bilincsébe, mint ahogy véres tettekre uszítottak egy rövid évvel ezelőtt! Mennyire más mozdulataik, mint hatalmi megszállottságuk idején!

A történelem az igazság útján halad előre és a filmhíradó perreg tovább...

(Bojár-foto)

Halm Péter, a volt Gestapo-főnök

Kolosváry-Buresa Mihály és Fiala Ferenc

Hubay Kálmán és Baky László

Kiss Ferenc

Bereffy

Ajtay Andor és Tökés Anna

Lázár Gida és Rózsahegyi Kálmán

Náray Teri

FATORNYOK

ZILAHY-FELÚJÍTÁS A PESTI SZÍNHÁZBAN

A mű

... És ha majd nemzetünk a világ ítélőszéke elé kerül, hogy megmérjék hibáinkat és erényeinket, s vizsgálni fogják: hogyan és egyáltalán védekezhetünk-e a barbárság, a náci-métely ellen, — a legtöbb és legjobb, amit perdöntően a javunkra felmutathatunk: az utóbbi évek magyar irodalma lesz. Európának kevés oly nemzete van, amelynek írói annyi bátorsággal és felelősséggel ellene szegültek a szörnyű veszélynek, mint a magyar. Egy-két gyászhuszártól eltekintve, irodalmunk volt hosszú időközön át az ellenállási mozgalom legfőbb és legmagányosabb küzdőtere.

A harcok közé tartozik Zilahy Lajos. Őrző a strázsán; színpadi munkássága éber és bátor őrjárat, fáradhatatlan silbakolás az ember és a nemzet, a lét-nemlé örök kérdései körül. Szeret benne élni az élet legmaibb zajlásában. Szeret szembenézni a legkényesebb problémákkal. Sokáig szinte az egyetlen drámaírónk, aki a színpadról a mai élet égető kérdéseinek drámai formáit keresi szüntelen. Pöröl az idővel, noha jól tudja, hogy éppen a dráma az a műfaj, ami leginkább ellenáll a friss valóság nyers tényeinek. Most felújított színműve, a »Fatornyok« is pöröl az idővel, immár a történelemmel, amit ugyan a hátunk mögött tudunk, de még mindig itt égeti a bőrünket. Akkoriban, 1943 december elején, ez a mű, hűséggel a magyar irodalom legszebb hagyományaihoz, harcok eslekedetként izgatott a közéletben. S hogy egykor jó volt harenaak, jó most már »remekműnek« is. Feltétlen művészi erejét és hitelét bizonyítja, hogy Zilahy az idő sodrából mindig az idő magaslatára tudott emelkedni, rendkívül érzékeny tudattal a

történelmi összefüggések és igazságok iránt.

Két szülőföld ütközik meg a »Fatornyok«-ban: az erdélyi Öregfalu és a rajnamenti Hirschmünden. Ez az ütközetet mindnyájan jól ismerjük, majdnem belepusztultunk. A vihar, ami a két szülőföld között átszáguldott, itt hagyta szörnyű nyomait városaink és hidaink és társadalmunk romjaiban. Vajjon: a »Fatornyok« két esztendővel ezelőtti csak azért hatott ránk olyan elemi erővel, mert már a küszöbünkön éreztük dübörögni azokat a rajnamenti csizmákat? S most meg azért, mert az egész már történelemmé vált?...

Író, igazi művész írta a »Fatornyok«-at, nem politikus. Embereket alkotott, nem pe-

dig agitátorokat. A lelkek káoszában az alapvetőt, az általános emberit keresi, mint aki jól tudja, hogy a földet végeredményben egy s ugyanazon nép lakja, tekintet nélkül a bőr színének és a kultúra formáinak különbségeire. S tudja, hogy az élet: dal, amelyet, ha olykor hamisan, mégis kórusban énekel az egész világ.

Olyan író műve a »Fatornyok«, aki gyötörően érzi az élet felelősségét nemcsak az emberiségért, hanem elsősorban a saját nemzetéért. Egy esaládról beszél végig a műben, s kiderül, hogy az emberiségről szól, arról az emberiségről, amelyet a vér pokoli kénköves gáza az elmúlt esztendőben ellenséggé egymásnak hajszolt. Nem politikai darab, de a nézőt nemcsak élvezni hagyja, hanem gondolkodásra, állásfoglalásra is kényszeríti. Ezért igényes, ezért jó mű a »Fatornyok«. Hősei mindig emberi profiljukkal élnek a színpadon s túlzás egyszer sem torzítja a vonásokat. Rányilaz szelid tréfáival saját fajtánk hibáira is, amiket talán csak azért nem veszünk észre, mert azok mibennünk élnek.

Szerkezetileg is ez a legszilárdabban kötött Zilahymű. Ritka írói ökonómiával készült. Egységes és tömör, nincs benne semmi fölösleges. A kor cenzúrájától való aggodás vagy a színpad tökéletes ismerete okozta a dráma harmonikus, pontos felépítését! Minden szereplő és minden jelenet, minden dialógus itt a színpadi architektúra törvényei szerint működik. Hangja komoly, de egészen sohasem komor, á'nt rajta mindig valami fény, mely az író mélyen gyökerező emberiségéből árad vigasztalón. Végső fokon, e csúf kor viharain túl az igazságkereső emberiség, a nemzetek fölötti költészet igazsága esendül ki a »Fatornyok«-ból a magasrendű színpadi művé-

Lázár Gida és Ajtay Andor
(Bogzovny felvételek)

szet zavartalan hangján. Magyar íróhoz méltó hitvallás. Jóhírünk védelmezője a gyalázat éveiben... Vass László

Az előadás

Végignéztük 1943-ban a »Fatornyok« előadását. Ez a dráma akkor, — a német megszállás előtt egy pillanattal — az utolsó bátor, lángoló kiáltás volt az elnyomatás s az embertelenség ellen. A kor hangulata s a színészek játéka könnyeket esalt a szemünkbe és meghatottan öleltük szívünkre a »Fatornyok« kissé gyanús magyarsáit, elfogadtuk a cigányzenés, romantikus, egyhelyben topogó polgári és dszentrivilágukat.

1945-ben kissé meghökkenve távoztunk az előadásról. Talán más lett azóta a darab? Nem. A szavak nem változtak és — nem változott a színészek játéka sem. A világ változott meg. A levegő, amelyet magunkba szívunk s a hangulat, melyet ugyanazonok a képek és szavak a szívünkben felidéznek.

A Mikszáthtól kölcsönvett öreg Borcay, Janka, a szalonbéli szépasszony és a többiek, akik nem egészen két évvel ezelőtt még őszinte lelkesedést váltottak ki belőlünk, akikben tegnap az igazí, az egyedül lehetséges magyarságot látta a közönség — ma egy kissé ellenszenves, sovíniszta életszemlélet tükröképei.

Új és jelentős problémát vet fel ezzel Zilahy darabja: egy politikai feszültségben élő korszak idénydrámája a »Fatornyok«, vagy pedig — a világirodalom remekműveivel hasonlatosan — minden kor hangulatára és korszellemére áthangszerelhető időálló mű. A Pesti Színház előadása azt mutatja, hogy az 1943-ban mérészen haladószellemű színmű 1945-ben nem elégti ki vágyainkat. A magyar uralkodóosztálynak ezek a jellegzetes alakjai egész életformájukkal hozzájárultak a nemzeti tragédiához. Sokszor csakugyan hangulatos, megvesztegetően kedves gyengeségeiket ma kritikátlanul nem lehet elfogadni. Mi a rendező és a színészek problémája? Módot ad Zilahy darabja erre a társadalmi bírálatra vagy nem? Én úgy érzem, hogy igen. Úgy érzem, hogy egy hangsúly... és Öregfalu ugyanakkor a sovínizmusnak jelképe lesz, mint Hirschmünden. Egy pillanatnyi feülemelkedés és Kriegsne helyzete nem lesz »eljesen máské, mint a férjéé. Egy kicsit kevésbé joviális beszédmódor és Borcayról, a bájos »öreg gyerekről« kide-

rül, nemcsak vénségére lett infantilis — az volt ökelme már főispán korában is... Nemcsak a költő, a színész is lehet az »adott világ varázssainak mérnöke«. Az adott világ akkor azt parancsolta, hogy a színészek szépítsék ezeket a hibákat. Ma a belső bajok orvoslásának ideje is eljött. Lehet, hogy mindez nem igaz és a »Fatornyok«-at csak abban a felfogásban lehet játszani, mint két évvel ezelőtt. Akkor az író műve nem állja minden kor parancsait. De most tegyük földre ezt a kérdést és nézzük a színészek játékát:

Ajtay Andor legkisebb mozdulatában is Kriegs Rudolf, a németzármaszású, jó módú, pesti főmérnök. Érzelmes, de sohasem érzélgős, mert így kívánja ezt a Herrenvolk nemes férfiassága. Lágyszívú apa, de a nevelés az nevelés: Mein System! Egyenrangúaknak kijáró kezsorítás jár az érdemekért, de ha kell — csat'an az enyhe pofon. Csupa mérték, csupa precizitás. Nincs egyetlen mozdulata, melynek ne szabna határt az önmérséklés. »Nyugati«, tehát megérti a lenézett magyarság kedves bűnöskeit, de ellágyulásán gyözedelmeskedik a »magasabb erő« és hidegen súvít belőle Hirschmünden s az őshaza hívó szava.

Rózsahegyí Kálmán pontosan olyan, mint az öreg méltóságos urak. Egy nyugodalmas tunyaságban eltöltött évezred derje ár ad a lényéből. Farkasbunda lóg a szekrényében, jó borok, vadászatok és asszonyok emléke számára a múlt.

Ha a »helyzet változik« — tudomásul veszi. Minél kevesebb izgalom! Egy-két eltított könnyesepp és folytatódik a szép, ázsiai álmodozás. Ezt a csodálatos egykedvűséget épp olyan hűségesen ábrázolja Rózsahegyí, mint szerepének másik oldalát: megindítóan bájos »öreg gyerekek«, kapható minden csinyre és kalandra, éjjeli zenére vagy diákpárhajra, mindenre, — amihez teljesen fölőlesleges volt 70 esztendeig élni. Borcay főispán úr leányát, Kriegsnet, Tökés Anna játssza. Nyárpolgári költő'ségeit épp olyan maggyöző közvetlenséggel adja tudtunkra, mint amilyen drámai erővel a lelkében égő, a hitvesi szerelmen és anyai szereteten is gyözedelmeskedő lokálpatriotizmust. Igen. Pontosán így, ezzel az elegáns és mégis meleg lelkesezéssel térhet haza belvárosi shoppingolásáról az újdonsült pesti méltóságos asszony — akinek már a papája is méltóságos volt... És ilyen lehet a családi életben is. Örül az erkölcsi és anyagi emelkedésnek, de nincs benne semmi par-

venü gőg. Tud viselkedni, de kedves mindenkéhez. Megértő, okos asszony, de nem felejt el, hogy még szép és fiatal. S amikor a polgári életkép drámába esap, az ő lelkében is fellobog a tűz, melyet a Zrinyi Ilonák és a Borcay-lányok egyforma nemes pátosszal őriznek ebben az országban. A családi élet lágy, meleg csemetyözése és a kitörő indulatok érces kongása egyformán igaz és nagyon szép.

Solth György húsz évig egy asszonyt reménytelenül imádó nótás dszentrijébl sem hiányzik semmi. Megvan a Kálmány végén az y és megvan a Balázs is. Jóízű tréfiái, legényes széptevése, medvevadász figurája maradéktalan tükröképe a magyar földesúrnak. A 300 holdasnak. De vigyázzunk a részletekre. Itt is el kell mondani, hogy a mértéktartó jó színész tudja: más a »noblesse oblige« 300, más 1000 és megint más 50 holddal a telekkönyvben. Nem duhaj, uccu bizony, rézangyalos, zergotollas, de nem is finomkodó, angolmán és dekadens, Kulturáltan izes, keménykötésű, tudja mi a jómodor. A jelentéktelen Náray Teri senkit sem zavart, nem volt sem riadtabb, sem hangsúlyosabb, mint illik; Tassy András karakterfigurája megindítóan félszeg, érezzük a lelki sebet anélkül, hogy durván átütne a szavakon, emberi öntudatossága afféle polgári hőssé avatja, amikor szembeszáll bátyjával és ezzel Hirschmünden, a szülőváros, a német haza eszméjével.

Lázár Gida — mindegy, hogy tudatosan vagy ösztönösen — néha kihangsúlyozza szerepében azt is — ami ellenszenves. Alakítása minden tekintetben kifogástalan. Van szíve, de sohasem lágyul el jobban, mint egy 18 éves gyerek. Féltelen és vidám, de sohasem fegyelméletlenebb, mint egy 18 éves — felnőtt. És ha néha minden kamaszos kedvessége ellenére pofonútné az ember (például, amikor elmeséli, hogy a bagolypörköltöt megettette a cigányokkal), akkor eszünkbe juttatja a Körúton tüntető bálfiúkat... Kriegsne méltóságos asszony, Borcay főispán úr és Kálmány (y-nal) barátunk azonban jobban szívébe véshtetné azt a Magyarországot, amelyet az Öregfaluk romjain szere'nénk felépíteni. És ne haragudjanak. Ez nem okvetellenkedés. Még csak nem is kívánság. Álmodozás a jövőről, amikor az ilyen igazán nagy művészek látni fogják, hogy a színész is politizálhat, anélkül, hogy jelvényt tűzne a gomblyukába.

Molnár Miklós

HÁROM FRANCIA SZONETT

STEPHANE MALLARMÉ:

KIKELET

A szenvedő tavasz borongva úste szét a telet, a derűs munka szakát, az éber telet, s bennem, kít az érvénylő vér vezérel, hosszú ástfásba rándul a renyhesség.

Vakító alkonyok lobbannak el agyamból, mit vas-abroncs szorít, mint ő sírkerteket, s búsan egy messzi-szép ábrándot kergetek a földeken, hol a roppant nedv árja tombol.

Es elhanyaglok én illattól verten itt, ajkammal marva, hogy arcomnak lenne verme, a forró földet, hol most új orgona nyit,

vezeklőn várva, hogy tán búmnek szárnya keine...

Míg kacagja az Eg a sűvényt és a rajt' csivogva óbredő, színes madári rajt.

PAUL VALÉRY:

TÜNDÉR

Volt-nincs a nevem, szél erre dobott illatja vagyok, holt és eleven!

Volt-nincs a nevem, lángész? vakeseif! Még itt se terem a már nyoma veszett!

Nem látás, nem is érzés! Légy bármilyen ész, tévútra tereltek!

Volt-nincs — csak a két íng közt picikét míg villan a melled!

JEAN COCTEAU:

SZOBROK

Omlatag Vénuszok, hajlékonytestű nimfák, isteni halandók, halandó istenek, világtalan-szemű, szótlan márvány-herceg, én szótok ismerem s nézéstek ritka titkát.

Ó, ritka ünnepegy, hagyván az állati hasztalan vágyakat és esztelen szerelmet, rajzát követel lágy, kékfinom ereteknek és dermedt testetek díszel lankasztani!

Nem érezte se sem, tárlatok kedvelője, e formák isteni tökélyén elbűvölve, vágyat, zavart varázst, — míg lassan

előmöl

a esend az elvonult bámészok szívájára, s míg fordul, félrenéz a bamba teremőr, — vágyat, hogy esőket lopj a szobrok ajakára.

Somlyó György fordítása

BOTH BÉLA SZÍNIGAZGATÓ

A MAGYAR SZÍNHÁZ ÚJ DARABJÁRÓL A „CSENDHÁBORÍTÓ”-RÓL

— Hogy milyen gondjai vannak ma a színigazgatónak? Megismétli a kérdést s aztán felel a Magyar Színház kitűnő fiatal igazgatója: Megmondom. *Üveg, bádóg, szén.* A Magyar Színházban most fejeződnek be a helyreállítási munkálatok. Kömvesekkel, anyagkiutaló hivatalokkal több gondom volt, mint színészekkel, szerzőkkel, világirodalommal együttvéve. Én vagyok ugyanis az a színigazgató, aki két színházat állított helyre. A felszabadulás után renováltattam az Erzsébetvárosi Színházat. Nemesak a nagyon látszó feületi hibákat tüntettem el. Tisztelegesen helyreállított, használható, kész színházat vettem át tőlem a következő igazgató. A Magyar Színház látszólag alig szenvedett az ostromtól. Mégis, annyi rendbehozni való van, illetve volt rajta, hogy a renoválási munkák miatt kellett elhalasztani a „Csendháborító” bemutatóját.

— De most már készen vagyunk — folytatja a beszélgetést Both Béla. Szojovjov mesejátékának előadásából meglátja majd a közönség és a kritika, hogy milyen művészi munkával és lelkesedéssel készültünk a bemutatóra. A legmagasabb irodalmi szempontok vezettek színházam klasszikus matiné-sorozatának összeállításában. Shaw és Molière után ebben a sorozatban Aristophanes, Plautus, Shakespeare, Madách és Gribojedov fog megszólalni. De e mellett a program mellett, melynek irodalmi jellegét azzal is hangsúlyozni kívánom, hogy vasárnapi matinékon adjuk elő, a nagyközönség szórakozást kereső legszélesebb rétegeit *esti előadásainkon* a könnyedebb játék friss művészetével várjuk. Könnyebb fajsúlyú darabokat hozunk, de nem olcsó vagy alantass produkciót. A színház egész és mindenkinél szóló örömét adjuk. Ne hogy félreértsenek! A matiné-sorozat se valami merev tanár-

odó, oktató kollégium. Az is *színház*. Igazi színház. A legremekőbb vígjátékok vonulnak fel a műsorán. De esti előadásaink darabjaiban a *nagy kiállítás* és a művészi stílus káprázatosabb bűvészetével is hódítani akarunk. Új lelkeket akarunk megnyerni a színház sokféle művészi öröme számára...

Első esti darabunk: mesejáték. Szolovjov művét *Gellért Hugóné és Illyés Gyula* fordították. A darab hőse Naszredin hodzsza. A bagdadi tolvaj vagy a magyar Garabonciás és Ludas Matyi, vagy Rózsa Sándor rokona. *Borsot tör a zsarnokok és zsorások orra alá.* A nép a megmenekülésnek tartja. A »Bagdadi tolvaj« emlékezetes filmje az amerikai szellem szirupos, mézes, túl sima formáiban mutatta be az élet fényes és árnyékos oldalát is. A »Csendháborító« is mese. Végtelen, a jellemzés sablonokat teremtő naiv egyszerűségével állítja szembe egymással a típusokat. A darab azonban érzékeltetni tudja a kétféle élet másféle igazságát is. Szóval valami közvetlen, reális sugárzást is éreznünk kell a mesefigurák körül. A mesehős nemesak jelkép, de valódi élet is. Ennek a kétféle értelmű játéknak stílusát kerestük meg a színpadra.

— A kiállítás — mondja az igazgató — nemesak a mai nehéz viszonyokhoz mérten nagystílus! *Fülöp Zoltán* művésze olyan mesekeretet álmódott a darab köré, melynek látványa már maga is gyönyörűség. A perzsa művészet motívumaival díszített színpadi keretben kilenc kép gyors egymásutánjában perreg le az előadás. Mindegyik színpadi kép egy-egy pompás mese-illusztráció.

Szépséget és mesét kelt életre a Magyar Színház új darabja. Friss, vidám, könnyed, érdekes színes játékot, Játékot, mely az igazi játék, mindig — művészet is! (sz.)

Dayka Margit és Bilicsi Tivadar a »Válóok«-ban

(Roszgyoni-felvétel)

VÁLÓOK

FELÚJÍTÁS A MEDGYASZAY SZÍNHÁZBAN

A hindu fakiroknak állítólag van egy nagyon érdekes mutatványuk. Kötelet dobnak a magasba s ezen a levegőben lógó kötélen hajmeresztő mutatványokat végeznek. Hogy a kötelet mi tartja fenn a magasban, az a fakir varázslatának titka.

Mildred Harris amerikai író *Válóok* című darabjával kapcsolatban a fakirt ezúttal *Dayka Margitnak* hívják. A bohózat, amely itt a kötelet helyettesíti, menthetetlenül visszacsúsz a szemlébe, ha ez a remek színész tehetségének mágiájával nem kényszerítené a magasba, hogy káprázatos produkcióit elvégezhesse rajta. A színmű teljes érdektelensége és bárgyúsága az első felvonáson mérhető le, csaknem egyórás mérgeledés és bosszankodás után azonban megjelenik *Dayka* és véghezviszi azt, ami sem a tehetséges fordítónak, sem az invenciózus zeneszerzőnek nem sikerült: lelket lehel a darabnak esúfolt masszába. Ettől kezdve a többi színészek csak statisztáinak, sőt maga a darab is feleslegessé válik, *Dayka Margit* egy ázott kis veréb-szerepben átholondozik két felvonást és jóváteszi mindazt, amit a szerző és a javarészt gyenge színészek a színpad és a nézők ellen elkövetnek.

A *Válóok* zenés bohózat reprihének az az egyetlen mentőkörülmenye, hogy lehetőséget nyújt egyik legnagyobb színésznőnk burleszk-képességeinek maradéktalan megmutatására. *Dayka* nélkül az egész produkció reménytelenül sivatár lenne, de még ő sem maraszthatja a

kritikusban a jogosan előkíváncskozó kérdést: vajjon miért játsza a Medgyaszay Színház sorozatosan a legostobább színpadi féreműveket. Végtelenségig csökkentett igényeink mellett sem vállalhatjuk darabnak ezt a kiagyalt és szellemtelen históriát, amelyben a feleségtől való óhajító író egy kis nécskét szerződött válóokul, eltölt vele egy éjszakát, beleszeret — s aztán visszamegy a feleségéhez. Nemesak a logika, de az izlés is viszolyog az efféle sülelenségek föl. Ami az elmondottakon kívüli még a színpadon történi, az mind *Dayka Margit* műve. A kisujjában több humor van, mint *Anny Ondrában* és *Dolty Haasban* együttvéve; játékos ötletei a lélek legmélyéből fakadnak, groteszk és megható figurája a legzsebb színpadi élmények közé sorolható.

A férj színtelen szerepében *Bilicsi* színtelen alakítást nyújt. *Szilágyi-Szabó Eszter* szép és tehetséges, játékából azonban hiányzik az élet. *D. Szabó* igyekszik kis szerepét a lehető legjobb megélni. *Lénárt Béla* valódi terézvárosi légkört varázsol a newyorki milióbe. Sem orgánuma, sem egyéb képességei nem indokolják, hogy e tehetséges rendezőre színészi feladatokat bízának. *Somogyi Éva* a néger danda szerepében kellemetlenül betölti az egész színpadot. Általában a színészek mélyen alatta maradnak *Dayka* közvetlen és természetes játékának.

Hegedűs Tamás zeneszámai ügyesekek, a fordítás *Stella Adorján* munkája.

Darvas Szilárd

(Fülöp Zoltán diszletterve)

BALÁZS BÉLA:

GRETA GARBO SZÉPSÉGE

(A film ötvenéves történetéből)

A világ legnagyobb sikerű filmsztárjai — ha kiváló színészek voltak is — nem alakító művészetüknek köszönhetőek népszerűségüket. A legnépszerűbbek nem alakítottak. Önmagukat játszották meg minden szerepükben. Nemesak Chaplin vándorolt — mindig ugyanaz a Charly — egyik filmtörténetből a másikba, se maszkját, se kosztümjét, se modorát meg nem változtatva. Ugyanaz maradt Fairbanks és Asta Nielsen, Lillian Gish és Conrad Veidt és még néhányan a legnagyobbak közül. Ők nem voltak emberábrázolók. Nevük, kosztümjük, társadalmi állásuk változott különböző szerepeikben, de mindig ugyanazt az egy embert ábrázolták: saját magukat. Régi ismerősként bukkantak fel új filmjeikben és nem ökvették fel a szerep arcát, hanem fordítva: a szerepek, már eleve »testükre« íródtak. Így Greta Garbo is... De erről később.

Nem is kívánta tőlük se rendező, se producer, se kritika, se közönség, hogy közönséges színész módjára átváltozzanak szerepeikben. Ellenkezőleg. Azért fizették őket minden más sztárnál jobban, hogy még frizurájukat se változtassák. Mert a közönség nem színészi alakító művészetüket, hanem őket magukat szerette, személyiségük varázsát. Persze, ezt kifejezni is nagy művészet. De inkább a lírához hasonlatos, mely nem kívülálló dolgokat ábrázol, hanem a költő lelkét. A mimikának és gesztusoknak nagy lírikusai voltak ők és szerepeik véletlen alkalmak. Greta Garbo is... de róla később.

Olyan világméretű tömegrajongást, amilyen ezeket a legendás sztárokat körülvette, a legzseniálisabb színészi produkció sem válthat ki önmagában. Hiszen kiváló, sőt nagy színész is nagyon sok van. Voltak és vannak is, akik színésznek jobbak a film ama félisteneinél, akikben sokmillió ember vágyálmaikat látják. Az ő művészetük csak annyi, hogy személyiségüket maradéktalan intenzitással kifejezni tudják. De ez a személyiség nemesak egy érdekes és szimpatikus ember, mert olyan is nagyon sok van. Ha Chaplin a fél emberiség gyöngéd szeretetét ki tudja váltani, akkor az ő személyiségében az a sokmillió ember valamit lát, ami mindnyájuk számára jelent valamit, akkor Chaplin személyisége kifejez valamit, ami mindnyájukban él, mint rejtett érzés, vágy és öntudatlan gondolat, kifejez valamit, ami messze túlmegy az egyéni bájnak, vagy művészetnek határán. Az ügyefogyottan ravasz, aranyszívű csavargó, a gép és tőke elnyomott embere, aki groteszken ügyes tüzúrásokkal védekezik, Chaplin melankolikus optimizmusával, mind-

nyájunk oppozícióját fejezi ki az ember-telen társadalom ellen.

Greta Garbo volt eddig a világ legnépszerűbb filmsztárja. Ezt nem esztéták tanulmányai alapján mondjuk. Van annak pontosabb, hajszálra pontos fokmérője. Ez megállapítható a dollárok számából, melyet népszerűségéért fizettek.

Nem a színésznő Garbo hódította meg a világot. Nem rossz színésznő, de népszerűségét szépségének köszönheti. Am ez se olyan egyszerű. A pusztá szépség izlés dolga, sexappeal dolga és már csak azért sem hathat sokmillió tömegre az egész világon egyformán. Tökéletes szépségű nő is olyan sok van, hogy Garbo vonalainak harmóniája magában véve nem biztosít-

hatott volna neki ilyen egyedülálló, kiváltságos helyzetet.

De Greta Garbo szépsége nemesak vonalak harmóniája, nemesak ornamentum. Greta Garbo szépségében egy határozott kifejezés van. Az ő szépsége egy határozott lelkiállapotot kifejező fiziognómia.

Greta Garbo mimikája is változik játék közben. Ő is nevet és búsul, esodálkozik, haragszik, ahogy szerepe diktálja. Greta Garbo arca is egyszer királynőé, másszor züllött prostituálté, aszerint, hogy mit játszik. De legkülönbözőbb arcjátékain mindig átütözik annak az egy változatlan garboi arenak már anatómiává rögzült kifejezése, mely meghódította a világot. Nem a szépség, hanem az a sajátos jelentésű, egy bizonyos dolgot kifejező szépség, mely a fél emberiség szívét megindította. Mi az?

Greta Garbo szomorú. Nemesak bizonyos helyzetekben, bizonyos okoknál fogva. Greta Garbo szépsége szenvedő, az egész életet, környező világát elszenvető. És ez a bánat nagyon pontos kifejezés: a magánynak és idegenségnek a bánata, amely nem érez semmi közösséget az emberekkel, a magába visszahúzó tisztaság be'ső előkelőségének a női me tangerere fázós érzékenységének bánata van ebben a szépségben. Még akkor is, ha züllött prostituáltat játszik. Nehéz tekintete akkor is messziről jön és messzire néz. Akkor is idegenbe szánkivetett ő és nem tudja, hogy került oda.

De miért éppen ez a sajátos szépség hatott milliókra jobban minden derűs és szikrázó szépségeknél. *Mit jelent ez a kifejezés?*...

Mi nemesebbnek, előkelőbbnek, szebbnek érezzük, látjuk Greta Garbo szépségét a többi szépségeknél, éppen azért, mert az idegenség és magánosság bánata ül rajta. Mert akármilyen harmonikusak legyenek is valamely arenak vonalai, ha elégedetlen mosolygó, ha boldogan vidám, ha az tud lenni ebben a társadalomban, akkor már lelkileg alacsonyabbrendű embert mutathat. Így érzi máma még a kispolgár is, minden tudatos politikai gondolkodás nélkül is, hogy magasabbrendű embert fejez ki, lelkileg tisztábbat, szellemileg előkelőbbet, a szenvedő és szomorú szépség, melynek minden gesztusa olyan, mintha irtóznék a szennyes világ érintésétől.

Greta Garbo fiziognómiájában személyiségének kisugárzásában valami fájdalmas és passzív tiltakozást látnak milliók. Milliók, akik a maguk szenvedő tiltakozását talán még nem is tudatosították. De azért tetszik nekik, azért a legszebb nekik Greta Garbo szépsége.

Gombaszögi Frida:

„Az igazi nagy feladatok még előttem állnak”

Drámai színészek többnyire leegyszerűsített életüket adják cserébe azért, hogy minden erejük áhítatos odaadásával emberi sorsokat alakítsanak a színpadon. Különleges vitalitás, bőven csorduló életkedv, az átlagosat meghaladó rátermettség kell ahhoz, hogy egy színésznő a kullisszák valóságfeletti illúzióvilágából annak a másik világnak sokszor zavaros vizeire evezzen, amit — mondjuk — egy nagy üzem irányítása jelent. *Gombaszögi Frida* vállalta ezt a merészséget. Vagy talán nem is vállalta — csak megtörtént vele. Egyszerre volt ünnepeit drámai színésznő és az Est-lapok elnöknője. Művészetének nem ártott ez a kettősség, sőt a változatos élethelyzetek csak gazdagították egyéniségét és színpadi kifejezőképességét.

Gombaszögi Frida most Fűzes Anna vendége.

— Mindenem elpusztult, — kezdi a beszélgetést. — Most itt lakom Annánál, hihetetlen harmóniában s félek, hogy ebben neki is nagy része van...

Gombaszögi Frida színészi pályájáról beszél.

Az »Ezüstlakodalom«-ban

Az »Éjjeli menedékhely«-ben

(Foto Rozgonyi)

jobban tudnak. Általában sohasem akartam semmit. A sors azonban mindig felém sodort valamit. Lassan rájöttem, hogy velem mindig az történik, amit mások akarnak — sohasem az, amit én szeretnék. Ugyilátszik, mégis csak izzig-vérig színésznő vagyok, mindig azt a szerepet játszom, amit rám osztanak.

— Mit éreztél, mint három nagy lap elnöke? Foglalkoztál politikával?

— A politikát munkatársaimra bízom. Félreletes érzés volt benne élnem a napi élet vérkeringésében — kezemet az élet pulzusán tartani, s hagyni, hogy testemen is végig suhantson a tüzes ostor... Szép volt ez a lázas rohanás, halálosan szép. De hidd el — nem volt irigylésreméltó dolgom...

— Beszélj valamit szegény Csontosról. A Magyar Színházban majdnem mindenben partnered volt.

— Nagyon sokat kaptam tőle. A legnagyobb művészek tartom. Furcsa, érdekes ember volt. Nem hiszem, hogy nincs. Annyira él bennem, hogy egyszerűen nem vettem tudomásul távozását.

— Hogyan látod a színpad és az élet kapcsolatát?

— Rögeszmém, hogy önmagamon keresztül oldjam meg újra és újra művészi problémáimat. Rettenetes az élet és én vezeklek. A művészet mindent ígér és mindent követel. Meggyőződésem, hogy nincs olyan kínja az életnek, amely ne volna produktív és csak a fájdalom nyit kaput a fejlődésnek — az örömtől ritkán fogam az értelem...

— Magánéleted?

— Magánélet? Csak mellékterméke a művészetnek. Hagyjuk — ez nem fontos.

— Sok veszteség ért...

— Igen, mindenemet elvették csak a hitemet nem tudták elrabolni.

— A vadregényes dunai ház. »Tabi«?

— Teljesen kifosztva.

— A várbeli ház?

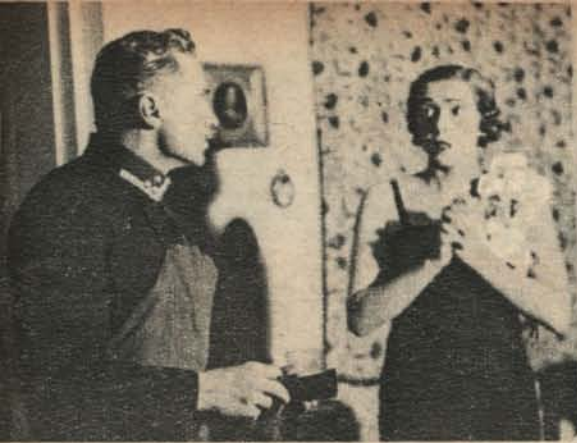
— Köszönöm, ugyanúgy... De azért nem búsulok. Egyszerűen tudomásul veszem. Most végre boldog vagyok, mert megtaláltam azt a helyet a Nemzetiben, amire mindig vágytam.

— Felkészülten várom a rám bízott szép feladatokat és a színházról szívszorongva várom, hogy újra felfedezzenek! — fejezi be a beszélgetést Gombaszögi Frida.

Gombaszögi Frida

(Foto Várkonyi)

G. Halmy Sári

Bihari József és Darvas Lili Molnár Ferenc »Nagy szerelem« c. darabjában

Ladomerszky és Bihari Hunyadi Sándor »Tizedik kérő« c. darabjában

(Wallasz-felvétel)

Bihari József...

BIHARI JÓZSEF A NEMZETIBEN

Kivételes őrítéssel gazdagodott a Nemzeti Színház. Tagjai sorába szerződött az epizód szerepek nagymestereinek, a Szerémi Zoltánoknak, a Sugár Károlyoknak egyenrangú utóda: Bihari József.

Pályája nem mutat emelkedést. Ez gánésként hangzik. De nem az. Ha első szerepét — Molnár Ferenc »Nagy szerelem« című darabjában — összemérjük az utolsóval, melyet az »Éjjeli menedékhely«-ben játszott, hiába keresünk fejlődést. Nincs. Nincs, mert nem lehet. Az is, ez is — teteje volt a színjátszásnak.

A »Nagy szerelem«-ben egy fiatal rendőrt játszott. Olyan elképesztő természetességgel, hogy a főpróbán mindjárt azt a legendát gyártották róla: nem is színész, hanem utcán posztoló rendőr, akit Molnár, a ravasz színházi róka, tanított be a szerepre, mert sarki beszélgetések során elbűvölte a legény izes beszéde és kedves falusi ábrázata. Bihari valóban olyan Horváth IX. Jánost vitt színpadra, akiről még színházi szakember is nehezen hitte el, hogy öltözében bűjt rendőregyenruhába. Produkciójá szinte megtévesztően tökéletes volt. Az emberben fölmerült a gyanú, hogy csak ráhibázott szerepre.

Izes beszédét Erdélyből hozta. Szülei székely földművesek, akik bizony semmi áron sem akarták fiúkat színésznek adni. Jogosan rettentette őket egy — a falujukban nyomorgó — színészpár példája. A két nyugdíjas öreg nem egyszer más portáján lakott jól az állatoknak szánt főtt krumpliból. Bihari tehát, szülei óhajára, érettségi után, az államvasúthoz ment tisztviselőnek. Hosszú esztendő sóvárgása után iratkozott be végül a Vígyszínház színésziskolájába.

Rengeteg színésztől megkérdeztem már, hogy mi csábította színpadra, mert a felelet mindig jellemző. Még akkor is, ha sab-

lónos. Nos, Bihari válasza csöppet sem volt sablónos. Azonkívül tökéletes magyarázatát adta mehhökkentőn természetes alakításainak:

Kis gimnazista korában Sepsiszentgyörgyre vetődött egy vándoreirkusz. Csodáiból persze a szegény gyerekeknek, csak annyi jutott, amennyire a ponyván innen lelt. Ez is sok volt. Nap-hosszat a sátor körül őgyelgett és a ketrecekben őrzött állatokat bámulta. Életében először látott majmot. Emberszabású arcán, emberéhez hasonló mozdulatain szörnyen ámuldozott. Otthon és az iskolában sűrűn utánozta a fiúkat, szökevényeit. Attól kezdve minden állatot megfigyelt. A kisebbeket nagytővegen keresztül. Leste indulataikat, egymáshoz való viszonyukat. Később az ember felé fordult figyelme. Rájött, hogy alapindulatai úgyszólván azonosak az állatival és hogy az embert csupán önfegyelme, álcázási készsége téríti el a nyers ösztönök útjától.

Nagyobb diák korában látott először színészeket. Akkor ébredt benne kívánság a színpad után.

— A »Sárga csikó«-t játszották — mesélte — és én egyszerre csak azt éreztem, hogy irigylem a mulatozó pusztabíró, én szerettem volna a nézők szemébe kerülni. Bizony, hiúságot váltott ki belőlem a színház. Attól kezdve mindig arra vágytam, hogy megmutathassam, mit tudok. És még nagyobb érdeklődéssel figyeltem az embereket. Néha egészen kikapcsolódtam a környezetemből és csak mint szemlélő éltem. Lestem magatartásukat a különböző helyzetekben: felfokozásukat, örömköltéseiket, sírásukat és nevetéseiket.

Amikor azután színész lett, szerepformálás közben felidézte elraktározott megfigyeléseit. Az emlékek hangszínét, mozdulatait olyan módon iparkodott a

magá egyéniségével ötvözni, hogy jellegzetességük megmaradjon.

— A figurát legtöbbször élesen látom már, amikor a szerepet nem is tudom még. Amikor a szöveget tudom hamarabb, az azt jelenti, hogy a figura nehezen ébred. Ilyenkor szenvedek. De a győtrelemből mindig kijön valami. Persze, azon a szerepen is kell gondolkodni, amelyik könnyen születik. Egyiket sem dobják be készen az ember lelkiablakán. És bizony, akárhányszor az is megessé, hogy nem tudtam megvalósítani, amit elképzeltem. Főként olyankor, amikor fizikailag vagy idegileg nem voltam egészséges. Szervezetemen nyomot hagyott a színésziskolában töltött négy esztendőnek sok-sok szűkös napja.

Sem szüleitől, sem másoktól nem kért támogatást. Éhezett, fagyoskodott. Mindenfajta fizikai munkát vállalt. Nyaranta kőművesek mellett vagy kavicsbányában dolgozott.

A jelen és a jövő színészei, de a színháztudomány majdani kutatói számára is érdemes figyegetni, amit ez a látszólag primitív ember és oly makulátlan művész, színházi műhelymunkájáról elmond. Utolsó remekművéről, az »Éjjeli menedékhely« Bubnovjáról így beszélt:

— Adva volt az író mondanivalója. A szerep elolvasása után tisztáztam magamban: ki vagyok? Egy züllött kalaposmester. Kétarcú, mint minden ember. Mert az ember nem teljesen jó és nem teljesen rossz. Azon múlik minden, hogy alapulaj-donságaiból mennyit enged felszínre jutni. Mindannyiunk lelke mélyen ott él a vadállat, melyet nevelés, erkölcs és jószitő-nők tartanak megláncolva. Már most az a kérdés, hogy lánce vagy rongymadzag az, amivel az ember fékezni próbálja ezt a vadállatot. Hogy mennyire jó, mennyire rossz ez a Bubnov, azt

...három arca

(Várkonyi-felvétel)

a mondanivalójából igyekeztem kihámozni. Éreztem, hogy a vén tekergő egyetnást elhallgat. Például ott, amikor elmeséli, hogy a felesége elhagyta. Sejtetni igyekeztem, hogy a betyár ludas volt benne maga is. Ha a szerep jól sikerült, abban része volt annak, hogy Bubnov lelki-akata közel van az enyémhez.

Aki Bihariról feltételezte, hogy ösztönösen ráhibáz csak szerepeire, az nagyot tévedett. Hatalmas, ösztönös tehetség, az kétségtelen, de ösztöne, tehetsége, bázis csupán. Erős bázis. Hogyne. Alakításának tökélességét azonban mégis csak gondos és tudatos munkájával éri el.

Péchy Blanka

A Fényszóró galériája

SZÍNHÉSZ ÉS RENDEZŐ

A »Szent szörnyetegek« kamaraszínházi előadásával kapcsolatban a kritika szinte egyhangzóan megállapította, hogy Rádai Imre rendezői munkájában több volt a jószándék, mint a jóeredmény. Rádai Imre elsősorban a saját szerepét rendezte felre, amikor legértékesebb és legegényibb művészi sajátosságát: lendületét, az erőszakal lassított mozgás és szándékosan vontatott hangsúlyok ketrecébe zárta.

Nagyon ritkán származik jó abból, ha a játék főszereplője egyben a játék rendezője is.

Eppen Cocteau, a Szent szörnyetegek írója vallja, hogy a sikerhez nem elegendő a jó darab. A tartós siker csak tárgyilagos író, szellemes rendező és egészséges üztönű színész együttes munkájából származhat. Rádai Imre kétségtelenül egészséges üztönű színész, de nem szellemes rendező, bárha szellemesség tekintetében sem szorul behozatalra. Csakhogy ez az eszprít a színész egynél, tehát önmagához való szellemessége, amely bőven elég ahhoz, hogy mozgalmassá, kedvessé, érdekessé színezzé a vállalt és színpadi karakteréhez illő figurákat, de nem elegendő és nem is alkalmas egy négy-öt vagy több személyes játék kereteinek betöltésére is.

Kétségtelen, a játék és rendezés vérokonok, de amint a biológusok megállapították már: a vérokonok házasságából csak ritkán származik kifogástalan utód, ugyanúgy biztos, hogy a színészrendező is csak ritkán találja meg a tökéletes megoldást. Különösen akkor, ha a színész egyben főszereplője is az általa rendezett műnek. Nem elég a hangsúly tökéletes értékelése, a mozgás ritmusának hibátlan értékelése. Ezek a rendezés munkájának csak technikai részletei. A jó rendezés alapfeltelete a koncepció. A színész mindig részese a történéseknek, a rendező pedig irányítója és szemlélője annak. A színésznek, mint a darab keretébe zárt érzelmek hordozójának, élete abban a pillanatban kezdődik, amikor a függöny felgördül, de a

rendező, mint a mű értelmi titkának letéményese, kikutatja a dráma érzelmi és valóságos eslekményének kibobbanását kiváltó előzetes bonyodalmakat és elméletben követi a szereplők sorsát a függöny legördülte után is.

Talán ezzel magyarázható, hogy az európai, sőt az orosz színpadokon is csak egész kivételes esetben találkozunk színészrendező névvel a színpadokon.

Párisban Renoir és Jouvet rendez talán évenként egyszer. Viszont sem egyik, sem másik nem játszik abban a darabban, amelyet rendez.

Budapesten ezzel szemben, alig van olyan vezető színészünk, aki ne rendezte volna már önmagát. Egy vezetőszerep önmagában is nagy és komoly feladat, mire való hát ugyanarra a vállra rakni a rendezés súlyos felelősségének és egész embert kívánó munkájának terhét is?

Aki játszik, ne rendezzen, vagy, aki rendez, ne játsszék.

Alfréd Kerr írta a Svejk bemutatója után a főszereplő rendező Pallenbergéről: »Milyen kár, hogy ehhez a kiváló színészhez nem találtak jobb rendezőt önmagánál. Akkor nemcsak az lett volna kiténő a darabban, amit Pallenberg kitalált, hanem az is, amit Jaroslaw Hasek oly szellemesen megírt.«

Csak zsenik vállalkozhatnak arra, hogy egyetlen mű keretén belül, két különböző munkaterületen, egyazon időben kifogástalant alkossanak, de két tehetséges ember bizonyos esetekben még a zsenit is felülmulthatja.

Mint hogy ilyen zsenivel e pillanatban egyik színházunk sem rendelkezik, bízzák hát inkább két tehetséges művészre a dolgot.

Egyik játssza el a főszerepet, másik lássa el a rendezés munkáját. Jobb lesz így a színháznak is, színésznek is, közönségnek is.

Szinetár György

Gratulálunk

Új szerkesztő-bizottságához. Talmási Aron már régi munkatársaink lapjának. Ha Heltai Jenő, a színpadi szerzők és a Pen Club közfiszteletben álló elnöke, fiatal alkalmatlanságát az új munkát is vállalja, akkor bölcsesége, nagy tapasztaltsága és mindenekfelelt példatartásága nemcsak lapárszűk körünk kultúrájának hasznára fog válni.

A FÉNYSZÓRÓ

A rádió egyik déli műsorán Kerényi György régi olasz tenoráriákat énekelt. Már a multkori »Varázsfuvola«-előadás alkalmával megjegyeztük a nevét. Hiszen anyyira kevés igazi Mozart-tenoristánk van, hogy zenei életünkben még nagy feladatok várnak erre a minden ízében kulturált énekesre. Mostani igényes műsóján különösen a XVIII. századbéli Cimara egyik áriájával remekelt. Hangja nem nagy vívőerejű, de hajlékony, nemes színezetű. Dallamintázása, frazizóása plasztikus. Donizetti »Lucia di Lammermoors«-áriájában alakítóérségét bizonyította be és meg kell dicsérnünk tiszta olasz szövegkifejtését is. Antal István zongorakísérete kifogástalan volt.

(r. gy. i.)

A Belvárosi Színház felújítja Zilahy Lajos »Tizenkettedik óra« című színművét.

Lajta Andor, a Filmművészeti Egyetem szerkesztője, pénteken, október 19-én 12 óra 40 perckor »Az ötvenéves film és Magyarország« címmel rádióelőadást tart a budapesti rádióban.

ELKESZÜLT MŰTEREM.

Filmiroda... műtermét, min magyar értéket feldúlták a nyipótolhatatlan g elrabolták, min hatót elhurcolták és belövésel... súlyosan me Mafirt lelkes daja a két szerszámok nél... ből újjá varáz met, amely a magyar kultúr pa lesz. Az ü nyitlás után 2 Ráthonyi Ákos Ernő »Aranyó változatát forg

NYERSANYAG

FILMEKRE. A nisztérium az 150.000 méter utalt ki az érc ből 60.000 m-t gyár, 30.000 m-t lalat (a Parasz kozása), 30.000 filmvállalat (égisse alatt m 20.000 métert alatt álló Tar kapott, végül I turális és egyé tak ki. A Hu megszoruló pr az anyagból ha ilyen nem kozásában magtani. Általáb nyersanyagot tékfilmekre nálni, bármily bevétele súlyo A Mafirt, a és az Orient krata párt mondott a rá ségről a több

RÁTHONYI A megcsinálja a tyít. A főszek ciskát szeretn

A »HOLLO gar Allan P teményét, a sitik. A film szereplője le férfi, aki e ban halott szel: maga a a kísérteties Még a férfis de sokkal y sik... Most gyar, orosz,

50!

21-én lesz ötvenedik előadása a Boros-klinikának. Ez nemcsak Balázs darabjának sikerét jelenti, hanem a közönségét is, amely megmutatta, hogy komoly téma, aktuális probléma is érdeklő és hogy tud lelkesedni nagy, leiroikus szenvedélyek lobogásáért is.

A Magyar Népi Szövetség bukaresti tagozata, a román kormány támogatásával, a Teatrul Calea Mateiában, — Bukarest egyik legrégebbi színháza — állandó magyar színházat létesített.

A színház művészeti vezetője, Paál Magda, az ünnepélyes megnyitó előadásán, a bukaresti magyar munkásszínjátzókkal, Petőfi dramatizált »Apostol«-ját adta elő.

Az előadásán a román kormányfi Vladescu Racoasa képviselte.

Megoperálták Abonyi Gézát

a Nemzeti Színház kiváló művészt, a Színészek Szabad Szakszervezetének elnökét, miután még a »Szent Johanna« próbáinak megkezdése előtt rosszul lett és megbetegedett. Emiatt vissza kellett adnia szerepét, bevitték a Boros-klinikára és ott súlyosstermészetű műtéten esett át. A nagy lázak az ostrom után különben is leromlott szervezetét erősen megviselték és még mindig a klinikán fekszik. Október hatodikán, az aradi vértanúk gyászünnepe-re tervezett Bánk bán-előadás, — amelyen Abonyi Gézának a címszerepet kellett volna játszania — mint ismeretes, ugyancsak a művész betegsége miatt elmaradt. Legutóbb Abonyi Géza állapotában örvendetes javulás állott be és orvosai biznak mielőbbi felépülésében. Reméljük tehát, hogy a kiváló hősszerelmet és jellemzészt még karácsony előtt viszontlátjuk a Nemzeti Színház színpadán.

FILMHÍREK

ELKESZÜLT A MAFIRT-MŰTEREM. A megszünt Filmroda Hungária-körúti műtermét, mint annyi más magyar értéket, tökéletesen feldúlták a nyilasok. A szinte pótolhatatlan gépi berendezést elrabolták, minden megmozdíthatót elhurcoltak, a bombázások és belvételek az épületeket is súlyosan megrongálták. A Mafirt lelkes munkásgárdája a két kezével, szinte szerszámok nélkül a semmiből újjá varázsolta a műtermet, amely a demokratikus magyar kultúra egyik oszlopa lesz. Az ünnepélyes megnyitás után 20-án kezd el Ráthonyi Ákos rendező Szép Ernő »Aranyóra«-jának filmváltozatát forgatni.

NYERSANYAG MAGYAR FILMEKRE. Az iparügyi minisztérium az elmúlt héten 150.000 méter nyersanyagot utalt ki az érdekelteknek. Ebből 60.000 m-t a Hunnia filmgyár, 30.000 m-t a Sarló filmvállalat (a Parasztpárt filmvállalkozása), 30.000 m-t a Haladás filmvállalat (a Kisgazdapárt égisze alatt működő vállalat), 20.000 métert a már forgatás alatt álló Tanítónő-produkció kapott, végül 10.000 métert kulturális és egyéb célokra utaltak ki. A Hunnia köteles a megszoruló produciókat ebből az anyagból kisegíteni vagy ha ilyen nem lesz, saját vállalkozásában magyar filmet gyártani. Általában, a kiutalt nyersanyagot csak magyar játékművekre szabad felhasználni, bármilyen egyéb igénybevétele súlyos büntetéssel jár. A Mafirt, a kommunista párt és az Orient, a szociáldemokrata párt filmvállalata lemondott a rájuk eső mennyiségről a többiek javára.

RÁTHONYI ÁKOS németül is megcsinálja a nagysikerű *Katyit*. A főszerepre Gaál Franciskát szeretné megyni.

A »**HOLLÓ**« FILMEN. Edgar Allan Poe nagyszerű költeményét, a *Hollót* megfilmesítik. A filmnek összesen két szereplője lesz. Az egyik a férfi, aki az elhagyott házban halott szerelmeséhez beszél: maga a költő. A másik: a kísérteties madár, a holló. Még a férfiszereplő sincs meg, de sokkal yehezbe eset a másik... Most keresik. A magyar, orosz, angol, francia,

olasz és német nyelven készülő filmet Gaál Ernő gyártja. Írja és rendezi: Palásthy Géza.

KORTÖRTENETI FILMEK A VÁROSI SZÍNHÁZBAN. Négy remekbekészült kisfilmet hoz rövidesen forgalomba a Paramount: 1. Toscanini, a világ leghíresebb karmestere a New-York National Broadcasting zenekara élén a Nemzetek Himnuszát vezényli. 2. Memphis Belle. Egy repülőerőd diadalmas útja Angliából Wilhelmshafenig és vissza. Színes filmriport a német hadigépezet megsemmisítéséről. 3. Tarrawa. Egy csendesóceáni sziget előzönlése. Az amerikai hadsereg gigantikus harca a pearlharbouri atomos orvátmadók ellen. 4. Richard Humber jazz-zenekara. Paul Whitemann után ma Richard Humber az amerikai jazzkirály. Száztágú zenekara élén a leghíresebb amerikai slágereket, songokat és néger spirituálokat szólaltatja meg.

EGY ÉV ALATT NÉGY CHARLES BOYER-FILM. A világhírű francia színész ma a legkeresettebb amerikai sztár. Egy év alatt négy filmet készített, mind a négyet más gyárban. Ezekből kettőt, a *Szerelmi receptet* (Universal) és *Egy trakk történetét* (Fox) már látta a pesti közönség. A harmadik címe: *Parancsolj a csillagoknak*. Ezt a Paramount gyártotta, parkett-táncost játszik benne. Partnerei: Havillard, a felesége és Goddard, a partnernéje. Végül a negyedik egy Warner-produkció, címe: »Az álhatatos nimfa«. Ez a két utóbbi is rövidesen színre kerül.

ENGEDELYEZTEK CLAUDETTE COLBERT BETILTOTT FILMJÉT. Amikor a le-tűnt rezsim az amerikai filmeket betiltotta, ugyanerre a sorsra jutott az éppen akkor érkezett Claudette Colbert-világfilm, a *Törvényen kívül*. Cselekménye a 18. században játszódik le, amikor az Angliából elmenekült puritánokat üldözték. A betiltó hatóságok tudták, mit csinálnak, a cselekmény és a mai események között rengeteg az analógia. Karácsonykor kerül bemutatásra.

Vaszary János egyszínű és színes grafikáiból kiállítást rendezett a Bibliotheca-Officina. A megnyitóval egybekötött Kosztolányi irodalmi esten Kosztolányi Dezsőné emlékezett meg meghatóan arról az öt arcképről, mely a költő szobáját díszítette. Devecseri Gábor, akinek Kosztolányiról szóló könyve most jelent meg. »Játék és anyag« címen tartott mélyen-járó előadást. Ascher Oszkár és Regős Klára szavatai zárták az ünnepi műsort.

Timár József és Bulla Elma játsszák a főszerepeket a Belvárosi Színház *Bourdet*-drámájában.

A budapesti Cocteau-láz egyik tünete, hogy a Művész Színház, a Nemzeti Kamara Színház után most a *köbányai munkásszínjátékosok* is Cocteau-val próbálkoznak: a nagy budapesti munkásszínjátékos versenyre Cocteau: »*Az Eiffel torony násznője*« című darabjával készülnek.

Horváth Árpádról, a Nemzeti Színház és Vigszínház volt főrendezőjéről írott megemlékezésünkre Kussinszky Endréné megleghangú levélben válaszolt szerkesztőségünknek, amelyben bejelenti, hogy Horváth Árpád szűkebb baráti köre elhatározta, hogy a kiváló színházi szakember emlékének ápolására megalakítja »Horváth Árpád Barátainak Társaságát« és sajtó alá rendezik Horváth Árpád hátrahagyott írásait.

A Művész Színház Stella Adorján fordításában mutatja be Noel Cowdr »*Blithe Spirit*« című spiritusztá vigjátékát. »*A két feleség*« címmel. A darab három főszerepét Mezey Mária, Sennye Vera és Várkonyi Zoltán alakítják.

A Zeneművészeti Főiskola tanári karának régóta várt fejrissítése megkezdődött. Elsőnek Herndi (Heimlich) Lajos, Kadosa Pál és dr. Szabolcsi Bence kapott meghívást.

A VÁCI-UTCÁN...

— Hány kiló a kiesike?

TISZACSEGÉRŐL INDULT EL...

Wilde Oscar szerint: »Ha a kritikusok vitáznak, a művész nyugodt lehet a dolga fölül. Vári Weinstock Miklós jövőjéről pedig eltérnek a bíráló vélemények. Van, aki kézlegintéssel intézi el, mondván: »Esetleg lehet belőle valami, — a másik oldal pedig egyenesen dicsőítményekkel hozsannázik az »új tekerlenomén« bemutatkozásáról. Vitáznak hát a kritikusok és így nem érdekelten: a 23 éves fiatalember csakugyan »nyugodt-e a dolga fölül?«

A beszélgetés első perceiben már végtelen rokonszenvet érzünk iránta. Kedves, »gamin«-es mosolya mögött valami csöndes szomorúság bújkál és válaszaiban eleinte ijedten rejtőzködik sablonmondatok mögé. De aztán hamar kitárul és érezhetően örül, hogy a számára új környezetben is — melyet »festett világnak« szoktak nevezni — kedvére őszinte lehet.

— Tudom, hogy sokat, nagyon sokat kell még dolgoznom — kezdi a vallomást. — Hiszen eddig összesen másfél évig tanultam csak énekelni. Debrecenben Hoór-Tempis Erzsébet kezdett tanítani, majd Pesten Havas Andrásához kerültem, akinek nagyon sokat köszönhetek, hiszen tőle igyekeztem a »belcanto«-stílust elsajátítani. Azután bevonult és én is munkaszolgálatba kerültem. Az énekelni szerettem végül is az életmet, — de eleinte sok kellemetlenségem volt miatta. Az őrmester úrnak bizony nem tetszett, ahogy »nótáztam« és

gyakran megfektetett miatta. A Szilasbáthásról származó örvezető pedig vitázott, hogy: »szé más durban kell énekelni« és büntetésül a legmagasabb fák tetejéről kellett a kért nótákat a kívánt módon ismételtetni. December elején Székesfehérvár mellett árkokat ástunk a Luftwaffe-nak. Az egyik német őrnagy (civilben építész mérnök) komoly zeneértő és rajongó volt és rendszeresen berendelt magához, hogy énekeljek neki. Mikor, az oroszok közeledtére visszavonultak, a századommal együtt, élete kockáztatásával zárt autón elvitt a szovjet állások közelébe, egy tanyára és így búcsúzott: »Sok bűnt követtem el, de talán most levelezektem. A zenekultúrának tartozom ezzel...« Akkor két napig egy kondás mellett dolgoztam, sánta idiótának tettem magam, hogy el ne vigyenek, — azután bejöttek a felszabadítók. Kárpátaljai bajtársaktól tanultam néhány orosz dalt s a szovjet katonák mindjárt maguk közé fogadtak. Az egyik magasrangú tiszt leküldött barátjához, a szabadkai parancsnokhoz. Olyan írást adott, hogy minden jármű készségesen felvett. Szabadkáról Szegedre kerültem, onnan — Vas Zoltán intézkedésére — Debrecenbe vittek, ahol a Vorosilov marsall tiszteletére rendezett estélyen Heimlich Lajossal együtt léptem fel. Mikor operai felvételre jelentkeztem és Komáromi igazgató énekelletett, Fialoni mester, — aki Carusót és Gigliót is ve-

zényelté már — olyan elragadtatással nyilatkozott, hogy azonnal szerződtek.

— Egyáltalán, az emberek olyan kedvesek hozzám, hogy nem is tudom, mivel szolgáltam rá...

Néhány percig csönd ült közénk. A »kisfiús« arca rátelepszik az a háttérben volt szomorúságfátyol és úgy szeretnénk egy símogatással fellebbenteni, vajjon mi van mögötte.

— Boldog? — adjuk fel a varázsos kérdést.

— Tudja, teljesen egyedül maradtam, az egész családomban Auschwitzba került. Most, a Traviata-előadáson, mikor életemben először álltam színpadon, végignézttem az ezerfejtű közönségen és szíven szúrt az érzés, hogy tulajdonképpen senkim sincsen. És fájt. De aztán körülvettek a kollégák. Osváth Júlia is, Palló dr. is és én a legkisebb szeretetért is olyan hálás szeretnék lenni. Ugy érzem, csak ha sokat tanulok és csakugyan lesz belőlem valami, tudom majd kiérdemelni mindezt. Hiszen, akiket szerettem, nem élnek, csak a zene maradt meg számomra és a munka. Már Pestben is szép feladatokat bíztak rám, aztán, legkésőbb februárba, Milánóban kelmenem. A newya ki Metropolitan szerződöttetett, dolláröleget is adtak, azaz a feltétellel, hogy előbb Olaszországban elsőrendű mestereknél továbbképzést vegyek. Angolul, németül oroszul beszélek már, most tanulok olaszul is.

A szomorúságfátyol teljesen eltűnt már, csillogó szemmel a munkájára gondolt és a jövőjére. Ember szeretne lenni és művészi.

Ezzel a hangnnyal és (Arien Foto Studio) ezzel a becsúgygyal, úgy érezzük, csakugyan »nyugodt lehet a dolga fölül«...

Reményi Gy. István

A RÁDIÓ BARTÓK-NAPJA

A magyar rádió fennállása óta nem szolgált oly nagyszabású eseményekkel a magyar művészet ügyét, mint amilyen az a teljes napi, egységes tervű műsor, melyet ezen a héten Bartók Béla emlékének szentelt. Kora reggeltől éjfélig bármikor rányitott Budapestre a hallgató. Bartók neve, Bartók szava, Bartók zenéje szólalt meg a készülékből. Lajtha László, a zenei osztály vezetője, a műsor főlepitésével tökéletes, a nagy halott szellemébe méltó munkát végzett. Széltében-hosszában, mélységében, magasságában fölmutatta Bartók emberi és művészi jelentőségét. A »népszerű« Bartókot ugyanúgy, mint kiváltáságos megérőkhöz szólót, a zongoraművészt ugyanúgy, mint a folklóre-kutatót és a Dunavölgy szellemi összefogásának apostolát. Erre a Bartók-napra az egész kultúrvilágnak föl kellett figyelnie.

lv.

BALÁZS BÉLA ELŐADÁSA A SZOVJET SZÍNHÁZRÓL

Október 10-én tartotta meg Balázs Béla első előadását annak a ciklusnak, melyet a Szovjet-Magyar Társaság rendezésében 17-én és 24-én folytatni fog.

Balázs Béla, aki tizenhárom évig élt a Szovjetunióban és mint szovjet drámaíró résztvett a színházak belső életében is, két óra hosszat beszélt az ottani színházak sajátos helyzetéről a szovjet társadalomban, viszonyokról a néphez, mely minden szovjet színház joggal nemzeti színházának és népszínházának tekinthet. Beszélt Balázs Béla arról a meghatározó áhitatról, mely ott a színművészetet körülveszi. Erre példák illusztrálta a szovjet kormány sajátos viszonyát a színházakhoz, melyek, bár mind állami színházak, mégis teljesen autonóm művészi kérdésekben. Sőt a kormány megköveteli tőlük, hogy egyéni, a többitől különböző stílusuk legyen. Ezért van olyan nagy jelentősége ott a művészi vezető rendezőknek, akikről a színházakat elnevezik. Ezért fordul gyakran elő, hogy egy darabot, egy időben két, sőt három színház is játszik. A dráma ugyanaz, — de a színjáték a különböző színházakban nagyon különböző. Az úgynevezett második művész-színházát beszüntették azzal az indoklással, hogy nincs létjogosultsága, mert nincs saját a többitől különböző, egyéni játéktípusa.

Balázs Béla aztán példákkal illusztrálta, hogy milyen és mit jelent a színjátszás stílusa a Szovjetunióban. A színpadnak mint önálló instrumentumnak a játéka a különböző nagy rendezők kezében. Milyen Stanislavszki, Nemirovicsch Dawtschenko, Wachtangow, Tairow, Zavatski, a zsidó színház stb., stb. sajátos stílusa. Hogyan keresik a színházak a rendezésben a költői, nagy formákat, a pártoszt és romantikát, ami kiemeli az útszéli, hevenyészett naturalizmus banalitásából.

Balázs Béla rámutat, hogy ez a stílus-akarás, a nagy forma keresése összefügg azzal, hogy elvárják a színházaktól éppúgy, mint minden más művészettől, hogy a humanitás nagy eszméinek hordozói legyenek. Mert nem ismernek el nagy művészetet, magas morális szellem, igazságra világitó poézis nélkül.

Balázs Béla szabadon beszél. Eleve nem érzékelteti, sőt gyakran szinte eljuttassa az elmesélt színpadi jeleneteket.

R. I.

JESZJENYIN VERSE:

ŐSZ

Kopasz erdők, néma rétek,
Pára leng a lomha vízen;
Már a messzi dombok kékek,
Elgurult a nap az égen.

Álmos lett az út, az ösvény,
Sejtő tán, hogy nemsokára
Jön a tél, a szürke, fősvény
S hosszú álom legr az álma.

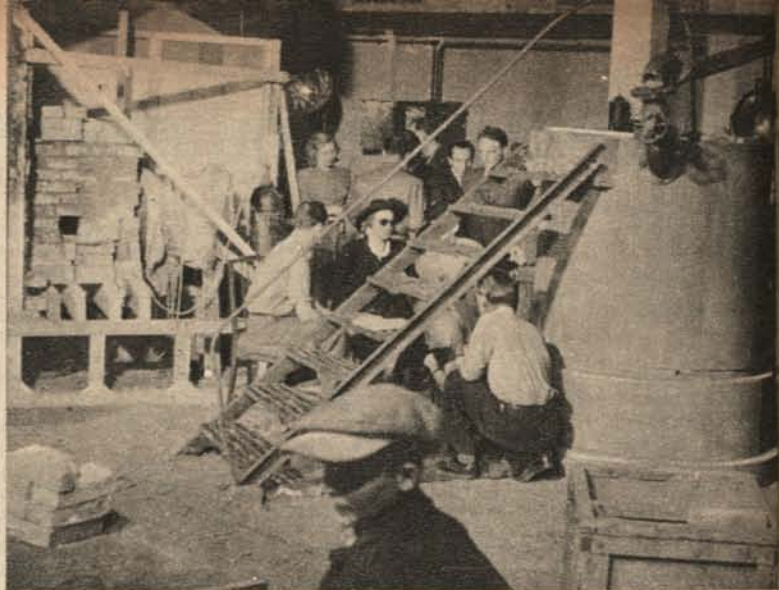
S én is érzem: tegnap óta
Már az őszi ködök szállnak
És a holdnak rőt korongja
Világít a könnyű száznak...

Oroszból fordította:
Rales István

POPPER HIRDETŐ IRODA TELEFONSZÁMA
V., CSÁKY U. 37 LIPÓT: 290
T. UGYFELEINEK TELEFON IS RENDELKEZÉSÉRE ÁLL

A moszkvai Nagyopera

Egy moszkvai filmgyárban

A Tretyakov-múzeumban, Gorkij szobra előtt

GAÁL FRANCISKA

beszél moszkvai útjáról, a szovjet színházi kulturáról és az orosz vendégszeretetről

Mindig önmagát játssza. Fitos szökecsége újjáépülő pesti otthonában is olyan közvetlen, olyan friss és üdítő, mint filmjein, melyeken felejthetetlenül édes, »szurtos-maszatos »srácot« alakított, vagy tüllfelhőkben pompázó fiatal lányt, vagy tejszagú, tiszta hollandi menyecskét. Ha percekre beosztott idejének zsúfolt programjáról beszél, nem kap a fejébe, csak mosolyogva vállat von, mintha maga is csodálkoznék rajta: hogyan győzi mindezt... De győzi. Hol kedves legyintéssel, hol bájos fintorral vágja át magát a körülötte zajló élet apró zökkenőin.

A háború alatt keveset hallottunk róla, csak emlékeztünk rá. Ugy fedeztük fel újra magunknak, mint »a Szovjetunió legnépszerűbb filmszínésznőjét«.

Moszkvai útja, élményei után érdeklődünk.

— A »Vokse«, a szovjet kulturális és művészeti élet központ-

jának meghívására két hónapot töltöttem Moszkvában. Szerénytelenség ezt mondanom, de olyan ünneplésben volt részem, amihez foghatóra alig volt példa. A hatalmas birodalom legtávolabbi zugában is ismernek, szeretnek...

— Egyéni varázsán kívül minnek tulajdonítja ezt a valóban példátlan népszerűséget?

— Oroszországban nem sokat számít az, amit itt Pesten »egyéni varázsának« neveznek. Egyszerűen felismerték filmjeimben a szociális tartalmat, tetszett nekik, hogy elesett embereket játszom — és állítólag jól játszom őket. Pedig nem könnyű megnyerni az orosz nép szeretetét, hiszen sok nagy művészünk valósággal elkényeztetni ízlésüket. Megint szerénytelen leszek: a moszkvai filmakadémián nemcsak a fényképem látható mindenütt, hanem az én filmjeimről tanítják a növen-

Alsó kép: Fogadás a »Vokse«-nél Gaál Franciska tiszteletére

Alsó kép: Gaál Franciska Grigorij Alexandrov rendező, Lubova Orlova színésznő és Gileos zongoraművész társaságában

Moszkvai gyermekek között

dékeket játszani. sírni és nevetni... Valahányszor új filmet kapnak Amerikából, vagy maguk gyártanak: az én filmjeimhez mérik...

— Sok szépet hallottunk és olvastunk az orosz színházi kultúráról. Mit tapasztalt ezen a téren?

— Minden este színházban voltam és csodálatos előadásokat láttam. Túlzás nélkül mondhatom, hogy a világ legjobb színészei és legkiválóbb rendezői dolgoznak a Szovjetunióban. Csak a »Pygmalion«, a »Pique Dame« és a »Carmen« káprázatos előadásait említem a sok közül. Soha nem láttam ehhez fogható! Balázs Béla »Égi és földi szerelem« című darabját óriási sikerrel játsszák Leningrádban és boldogok, hogy a kiváló magyar író másik darabjához, a »Cinka Panna balladája«-hoz Kodály szerez zenét. Balázs Béla filmkönyve két hónap alatt több kiadást ért el és egyetlen példány sem kapható belőle.

— Mit tanulhatnánk a szovjet színházi kultúráról?

— Mindent, ami a színházzal

összefügg! Főként azt, hogy egy darabot hat-nyolc hónapig próbálnak és még a háromszáz-nyolcvanadik előadáson is javítanak rajta.

— Korábban is tudott arról, hogy milyen népszerű Oroszországban?

— Még Kaliforniában éltem, amikor Lubitsch elhozta híremet.

— Az orosz közönség? — Imádja a színházat. A színház és a gyógyszer — a testi és a lelki orvosság a legolcsóbb odakint.

— Terveit? — Rengeteg ajánlatot kaptam. Tavaszra visszahívtak Oroszországba. Magyarul játszhatom, csak menjek... Azt hiszem, megyek. Nem tudtam olyat gondolni, hogy ne teljesítették volna. Másról az emberek kíváncsisága tett népszerűvé. Oroszországban sírni kellett attól a szeretettől és tisztelettől, amellyel elhalmoztak...

Itthoni terveiről alig beszél Gaál Franciska. Annyira eltölti az emlékezés az orosz nép művészetéről és vendégszeretetről...

Gyenes István

Alsó kép: Gaál Franciska és Kamenev, a »Voks« vezetője

Lukács Pál beszél

tizenyok

Hollywoodban töltött esztendőrei és az amerikai magyarokról

Délelőtt tizenegy óra. A Vigaszínházban abbamaradt a próba. A színpadon izgatott csoport vesz körül egy magistermetű, szélesvállú, mosolygósarcú férfit. Az »idegen« az amerikai tábori színészek egyenruháját viseli. A neve: Lukács Pál. Nem »repülőőrnagy«, mint a pesti lapok írták, egyenruhája az amerikai tábori színészek egyenruhája. Mint Amerika népszerű sztárjai, Lukács Pál is évenként tizenöt hetet játszott a háború alatt különböző frontszínházakban. Most is ebben a minőségében jött Budapestre, szülővárosába, ahonnan 1927-ben szerződött el Hollywoodba, filmszínésznek.

Lukács Pált Varsányi Irén »fedezte fel« Kassán, 1918-ban. Kassáról került a Vigaszínházhoz. Majdnem egy évtizeden át játszott itt a »Pillangókissasszony« Pinkerton hadnagyához hasonló elegáns, hódító hősszerű szerepeket. Kifűző fellépése, könnyed bonvivánstílusa hívta fel rá az amerikai rendezők figyelmét. Hollywood lázas tempóját, nagy versenyét is győzte tehetséggel. Beérkezett.

— Mióta élsz kint? Mikor érkezted Pestre? — meddig maradsz? — röpködnek a kérdések.

— Tizenyolc év előtt mentem ki Hollywoodba és azóta csak egyszer voltam itthon, tizenkét év előtt, egészen rövid időre. Most tíz napig maradok Pesten. Ahogy megérkeztem, első utam a Vigaszínházhoz vezetett — képzelhetitek, mit éreztem, amikor megláttam a szétbombázott épületet.

(Foto: Várkonyi Stúdió)

Lukács Pál

(Foto: Kálmán Béla)

— Mikor érezted, hogy bejutottál, mint filmszínész?

— Abban a pillanatban, hogy megérkeztem Hollywoodba. Az első filmben Pola Negri volt a partnerem, a másodikban Bánky Vilma.

— Melyik volt a kedvenc szereped?

— Volt! Nem volt, hanem lesz! Mindig a következő! Az AKO Stúdióhoz szerződtem öt évre és most kaptam értesítést, hogy két hét múlva kezdik forgatni Hollywoodban az új filmemet.

— Mi újság az amerikai magyarok körében?

— Molnár Ferenc Newyorkban él. A Liliom-ból operettet írtak. Most »Carusell« címen a Broadway legnagyobb sikere. Új darabjáról nem tudok. Molnár különben lefogyott, anti-alkoholista, nem dohányzik — soha ilyen jól nem nézett ki. Nem látta soha hátrányát sem ő, sem mi, kivándorolt magyarok, hogy nem vagyunk született amerikaiak. Odakint nem számít a nemzetiség, vagy hogy milyen társadalmi osztályból származik az ember, csak az, hogy mit tud.

— Igaz, hogy te fogtad el Páger Antal?

— Háát... — Mosolyog. — Németországi utazásom alatt megismerkedtem vele. Nyugodtan élt, fogalma sem volt róla, hogy körözött háborús bűnös. — Micsoda pozór az az ember! Amikor azt kérdeztem, melyik színház tagja volt, azt felelte, egyiké sem: külön művészeti csoportnak volt a vezére, írek, festők és más művészek sereglettek köré... És láttatok volna, milyen arccal mondta ezt! Megkért, hogy juttassam ki Amerikába.

— És te? — Jobban tartottam más-hova juttatni.

Már búcsúzik is. A színház idősebb tagjai, a régi kollégák kísérik kifelé — a színpadon pedig Apáthy Imre, aki Gábor Ándor »Dollárpapa« című vígjátékát rendezte, a színészekhez fordul:

— Folytassuk a próbát. Harmadik felvonás...

Lányi Ándor

BRÓDY SÁNDOR:

A TANITÓNŐ

Készül az első demokratikus magyar film. Bródy Sándor harminchét évvel ezelőtt a következő mondatokat adta a földbirtokos szájába:

— Szeretem én a parasztot, belőlük sarjadtam. Ezeket szeretném én bevinni az ország vezetésébe.

A filmnek az évszázados feudalista-kapitalista-bürokrata korrupció adja meg a háttérét. A nyomoruk miatt Amerikába vándorló parasztok, a népet sanyargató falusi kiskirályok, a szolgabíró, a jegyző, a káplán, az orvos, a patikus, akik mint az iskolaszék tagjai, elcsapják a tanitónőt, mert Zoltát mer olvasni — csupa olyan momentum, mintha nem harminchét évvel ezelőtt, hanem tegnap írták volna.

A forgatókönyv írója és a film művészi vezetője Zsoldos Andor. Rengeteg külföldi és magyar siker áll mögötte. Érdekes, hogy minden nagyszerű filmjének a rendezőjét, Székely Istvánt (Rákóczi-induló) és Koszterlitzet (Baskircsev Mária) a pestiek közül és a berliniek közül is jónéhányat felszippantotta Amerika.

— Soha nem dolgoztam ilyen áhitattal — mondja a Fényszóró-nak. — Az első demokratikus magyar filmnek be kell járnia az egész világot. Eddig egy magyar film 12—15 műtermi nap alatt készült el, mi 40 napig forgatunk. A multban 20—25 beállítást vettek fel naponta, mi 8—10-et.

— A forgatókönyv megírásánál a legnehezebb feladatom az volt, hogy mindenben alkalmazkodjam Bródy Sándor stílusához. A filmben rengeteg olyan történik, amit a darabban csak elmondanak, vagy ami ezeknek a folyománya. Itt a párbeszédet igyekeztem Bródy Sándor nyelvén visszaadni.

— Művészi elgondolásaim egyik pillére a nagyszerű színészgárda. Ez a film stábsták nélkül készült. A vezető és nagyobb szerepeken kívül 39 egészen kicsi, egy-két mondatos szerep van, amelyet a legkiválóbb színészek játszanak. Szörényi Éva a címszerepben a legeslegelső közlé fog ugrani. Tudtam róla, hogy nagyszerű színésznő, de hogy ilyen mélységeket, ilyen megrázó emberi hangokat hoz, ez számomra is komoly megröbbenést je-

Szörényi Éva és a kivándorlók

Dénes György és Jávor Pál

Bánky Zsuzsa és Várkonyi Zoltán

lent. Jávorról mit mondják? Amikor Bródy a figurát megalakította, ismeretlenül is Jávorra gondolhatott. Szenvédésein keresztül, művésze a legnehezebb szenvedélyé érett. Várkonyi drámai erejét se kell bemutatnom. De be kell mutatnom egy csomó meglepetést: Bodnár Jenő, a Nemzeti Színház nagyszerű művésze most játssza élete első nagy filmszerepét, beszélni fognak róla. Vagy Berky Lili, ez a nagyszerű asszony, aki első intrikus szerepét alakítja. Vagy a legöregebb aktív magyar színésznő, a 82 éves Vágó néni, aki rövid jelenetében Amerikába induló fiát akarja visszatartani. A könnyező színészek és műszakiak dörgő tapsal jutalmazták megrázó alakítását.

— Van öt szereplő, akik mindig együtt kerülnek a gép elé és akiket a műteremben már mindenki így hív: az öt gonosz. Ezek a szolgabíró: Dénes György, a jegyző: Pevnyó Emil, a káplán: Rajczay Lajos, a patikus: Keleti László és az orvos: Bárdi Ödön. Van aztán négy édes: a plébános: Rózsashegyi Kálmán, a kántor: Gózon Gyula, a kántorkisasszony: Bánky Zsuzsi és egy hetvenéves fűszeresség: Sarkady Aladár. Pompás szerephez jut Kiss Manyi egy vidéki ripacsprimadonna figurájában, Vidor Ferike és Pártos Erzsike két kabinetalakításban, Makláry Zoltán, aki egy angol lovásznak öltöztetett parasztfiút játszik, a Tiszazug remek Ladányija egy parasztforradalmár szerepében, Zátory Kálmán, aki a csendőrtípust alakítja, Péli Sándor, aki mint a falu postása, aranyos derűt hoz a filmbe. Végül hat kivándorló paraszt rembrandti figurái: Gárday Lajos, Juszt Gyula, Dezsőfy László, Dózsa István, Bodonyi Béla és Pór Miklós.

Zene: Polgár Tibor, díszlet: Pán József, operatőr: Eiben István, rendező: Keleti Márton.

Keleti Mártonról csak annyit mondhatok, hogy ha megnyílnak a határok, őt is utóléri a végzetem: elviszik Amerikába.

KÉT ÚJ OROSZ FILM

NÉGY SZÍV

A Lenin-renddel kitüntetett moszkvai Mosz-Film stúdió rigijátéka, a Négy szív megerkezoit Budapestre. Két lány-keztvőr és két vidám fiók bo-nyodalmas mulatságos kaland-jaít vitte vászonra a rendező: Konstantin Junin. A főszerepeket V. Szerova, L. Celikovszka-ja, E. Szemoljov és S. Springs-feld játsszák. A Royal Apolló legközelebbi műsora lesz.

Kisgyermek is tudja, látja

(Rozgonyi
foly.)

hogyan minden cikke márka!

GRANT KAPITÁNY GYERMEKEI

Verne Gyula leghíresebb regényeinek egyikét, a Grant kapitány gyermekei-t V. Weinstock orosz mesterrendező filmesítette meg. A címszerepet a Köztársaság művésze, Jurjev alakítja. Partnerei: Bazanova, R. Szegal, Cserkaszov, Cselov, Sztrelkova és Vitostov. A Városi Színház mutatja be.

melltartónál
drágábbat talál,
de jobbat soha

IRHABUNDA TISZTÍTÁSA,

átfestése
szakszerűen
HERMELIN, V., Mária Valéria-utca 7. sz.

Bundák Szemere szűcsnél

ERZSÉBET-KÖRÚT 26

nagy választékban olcsón második emeleten

Öméltósága bevonul a demokráciába

Az elmúlt hetek egyikén a Népbíróság — és minden tiszteletünk az övé — *Öméltóságát nem jogerősen bár, de felmentette a vád alól, sőt szabadlábra is helyezte. Nem háborús bűnös többé.* Népellenes cselekedettel sem vádolhatja senki, épponolyan teljes-jogú polgára az új demokratikus Magyarországának, mint amikor munkásságáért, legfőképpen nemzetű politikai magatartásáért a kormányfőtanácsosi címet kapta, vagy sváb nevét kellemesebb hangzású magyar névvel cserélte fel, vagy amikor éppen pld. a a kamara felállításának szükségességét hangoztatta igen erőteljesen a lillafüredi filmhéten. *Öméltósága belépett a demokráciába.* A tárgyaláson a mentőtanuk a megilletődés hangján alázatos tisztelettel bokázva váltig bizonygatták, hogy hiszen *Öméltósága* sohasem volt jobboldali és igazán csak a legjobbat lehet róla mondani, mert arról igazán nem tehetett, hogy a híradó filmek, amelyet a vezetése alatt álló vállalat állított elő kilométer-számmra, nem éppen demokratikus felvételek voltak, vagy legalábbis nem olyanok, amelyek a háborúban való részvételről a magyar népet lebeszéltek volna. *Ő* erről nem tehet, persze, hogy nem! A tárgyalás u. i. egy hangú volt, hiányoztak a vádlók, akik a híradó propagandájából erőt merítve, a biztos és könnyű győzelemben bízva, az orosz háromezökön, a voronyezsi halálmars valamelyik jeltelen sírjában némán vádolnak, hiányoztak a mosolygó leventék, akiket a pályaudvaron Németországba való indulás előtt biztatóan simogatott vitéz Bély, — hiányoztak honvédeink, akik a híradó magyarázata nyomán a partizánvadászásban valami könnyű kalandot véltek és hiányoztak még sokan, akikben a híradó erősítette meg a német győzelemben veletti hitet. Az a magyar híradó, amely magyar léte 1941-től 1944. év végéig *Hitlert 43 ízben vetítette különböző események kapcsán* a magyar közönség elé, míg saját urát és kormányzóját, a nemkevésbé reakciós *Horthyt csak 37 ízben*, — az a magyar híradó, amely *»Szovjetortámadás pusztításai Kassán«* címmel behajazolta népünket a Szovjet elleni

háborúba, — az a magyar híradó, amelyben a Szovjetet a leghazugabb, a leghamisabb, a legrosszindulatúbb színben tüntette fel a tájékozatlan magyar közönség előtt.

Az antibolsevista, népellenes, Szovjet ellen izgató magyar híradóért, háborús propagandáért senki sem felelős többé! *Öméltósága* mindössze a vállalat vezető igazgatója volt, őt felmentette a Népbíróság. Ilyenkor azt szokták írni, hogy semmi sem áll távolabb tőlünk, mint az, hogy a bíróság ítéletét kritika tárgyává tegyük. Helyes! Nem tesszük kritika tárgyává! Csak kérdezzük:

Ki felelős a háborús filmszításokért?

Ki felelős a filmkamara felállításáért?

Ki felelős a propagandafilmekért?

Ha *Öméltósága* mindezt nem vállalja férfiasan a felelősséget, akkor — mint mondani szokták — nyilván maga a rendszer tehet minderről. Vagy végső fokon, ha még élne, talán éppen Goebbels vállalná magára mindezt.

Csodálatos paródiája a felelősségrevonásnak! A mult filmszakmájának fasisztái, a kamara létrehozásának, az állításnak tájékozójának sűrűtői, a *szélsőjobboldali filmszakma értelmi szerzői nyugodtan élnek, tesznek-vesznek, mintha mi sem változott volna Magyarországon.* A *»Magyar Film«* című hírheft kamara lap főszerkesztője, az uszító cikkek szerzője, az Uj Európa *»V«* betűs hirdetője nyugodtan, zavartalanul dolgozik, gondolván: nyilván elfeledkeztek róla, meg aztán — *Öméltóságát is felmentették. Az egykori nagyhangú, származása és politikai magatartása révén kitűnő pestkörnyéki mozihoz jutott, jobboldali konjunktúralovag igen konzekvensen, nem feledve a multat, otthagya a filmszakmát és mit is csinálhatott volna egyebet. — a Kisgazdapárt egyik kerületi szervezetének alelnöke lett.*

Öméltósága kor- és kortársának, a *Hunnia filmgyár nemkevésbé hírheft igazgatójának két levelét* tartjuk a kezünkben:

Az egyik a napokban hazahozott Antal István propagandaminiszterhez szól, amelyben a levél írója röviden

SZÁRAZ ÉS SZEPLŐS BŐRŰ HOLGATYKNEK,
ELISMERT KRÁJAJEIT ÁPOLJA ÉS VIDÉKRE
ISMÉT KÖLDI UTÁNVÉTEL

Vezessné Rohács Ilona
KOZMETIKUS
ERZSÉBET-KÖRÜT 56 I.

és tömören szélsőjobboldali meggyőződését és magatartását vázolja a miniszter előtt és erre a magatartására való hivatkozással kéri a minisztert, hogy csak és kizárólag őt bízta meg azzal, hogy ezt a rendkívül fontos, a keresztény nemzeti szellem propagálásával felbecsülhetetlen jelentőséggel bíró filmszakmát a zsidóktól és az egyéb oda nem való elemektől ő tisztítsa meg.

A másik levél a felszabadulás után íródott. A filmgyár jelenlegi vezetőségéhez címezve és az egykori rejtőgati Turul-vezér, propagandaminisztériumi referens (mert a miniszter csakugyan megbízást adott neki) lelkendezve írja, hogy neki, mint a demokrácia egyik és legrégibb élharcosának, neki, aki olyan sokat szenvedett éppen az új demokratikus Magyarországról, — neki, aki az elnyomottakkal annyi jót tett, — neki ott a gyárban van a helye, neki feltétlenül részt kell vennie éppen a multja alapján a filmszakma demokratikus újjáépítésében.

Hát igen! Ez a levél meggondolandó valami, ha azt nézzük, hogy *Öméltósága sem háborús bűnös, hanem demokratikus állampolgár lett.* Jó volna, ha egyszer valaki pontosan megfogalmazná a filmszakma számára, hogy mi is az, hogy demokrácia, — helyesebben: milyennek kell lennie a demokratikus filmszakmának, illetve kik tarthatnak jogot arra, hogy ebben résztvegyenek. Mert amíg ezt nem tudjuk és amíg *Öméltóságát* a Népbíróság, társait pedig a társadalom, egyik vagy másik politikai párt szalválja a multjától, addig más itasonló, sőt diplomával rendelkező urak, akiknek pedig ezt tudni illene, csodálkozhatnak, egyenesen fel vannak háborodva azon, hogy a filmszakma nem akarja visszafogadni őket tagjai közé azért, mert pld. a *második »Kívánsághangverseny«-t készítették*, avagy hivatalos minőségükben szóban és írásban egyaránt az *»új Európának«* mellett és a *biztos német győzelem mellett tettek hitet.*

Ezek az urak szeretnék gyorsan elfelejteni, vagy legalábbis leértékelni multbeli működésüket, de szerencsére a demokratikus filmszakma dolgozói jobban emlékeznek, valóban konzekvensen maradnak, nem akarnak és nem fognak egyszerűen non chalance-szal felejtetni: *Öméltósága és társai ügyét megfellebbezik, — nem a Népbírósághoz, hanem a demokráciához.*

KOVÁCS ISTVÁN

Egy **Éva-ágyast** szerezzen be végre
Paradicsomi gyönyörben lesz része

VII., ALPÁR-UTCA 10 TELEFON: 424-532
EGY MOZDULATTAL NYITHATÓ — CSUKHATÓ

SZŐRMEBUNDA
VÉTEL-ELADÁS GÁSZTONYI szücsmestereél
ÁTSZABÁSOK Rákóczi-út 82. Tel.: 225-807

A

Fényszóró

önkritikája

„— és nem — —“?!

Multheti számunkban Molnár Miklós keserű és szigorú cikket írt arról, hogy, úgy mond, nincsenek jó magyar színdarabok egyáltalában. Ez a szerző véleménye és ízlés dolga. Ebbe nem szólhatunk bele. Ha a Fényszóró kritikáz, csak a cikk elvi szempontjait ki fogásolhatja. Ezt meg is teszi.

Molnár Miklós egy meg nem nevezett (talán csak feltételezett?) színműről azt mondja, hogy bár minden tekintetben kitűnő, sőt még cselekménye is izgalmas, végig emelkedő és mégis: egyetlen embert sem ragadna meg, ha színpadról hallaná. Miért? Azért, mert az író az Eszme ügyét akarja szolgálni és nem a dráma ügyét.

»és nem?!... Mert lehet ám az a darab akármilyen jó: jellembrázolása határozott, stílusa lendületes, párbeszédei jók, szerkezete kitűnő...« (talán Shakespeare-ről beszél?) — Hiába minden! Egy csipetnyi eszme és vége! Nem lehet színpadi sikere. Mert nem az eszme ügyét, hanem a dráma ügyét kell szolgálni. Hát igaz is. Lássuk Shakespeare-nél, Molière-nél, Calderonnál, Goethénél, Schillernél, Ibsennél. Hiába írtak kitűnő drámákat. Hiába volt a cselekményük is izgalmas és emelkedő. Hiába dolgozott Hamlet olyan trükkökkel, mint a színpad a színpadon, és a dühöngő dulakodás a nyitott sírban, hiába dolgozott rémes granginyol-jelenetekkel úgy, mint a Faust is. Egyetlen embert se tudtak megragadni színpadról ezek a darabok. Bizony megbuktak és örök feledésbe merültek. Miért? — kérde Molnár és lecsap a felelettel: Mert az Eszme ügyét szolgálták és nem a dráma ügyét.

Azt hisszük, kár időt és papírt vesztegetni annak megvitatására, hogy valóban megölné az eszme minden színpadi hatást? Minden iskolát végzett ember tudja, hogy vérbeli dráma-író (költő) darabjában az eszme (persze nem a nagybetűs Eszme, hanem csak az egyszerű kisbetűs) nem kívülről rárakott teher, melyet a színmű úgy hordoz, mint a szamar a túlnéhéz zsákokat és görnyedve iparkodik eljuttatni a közönségig. Nem sok irodalmi ismeret kell ahhoz, hogy száz példát hozzunk fel arra, hogy a jó darab eszméje nem is választható külön annak drámai organizmusától. Az eszme ad plasztikát az alakoknak. Az eszme

váltja ki a drámai konfliktust és vele a cselekményt. Az eszme mozgató motorja még a színpadi hatásoknak is mint Az ember tragédiájában és a Faustban, melyeknek színpadi ereje éppen abban áll, hogy az eszmét nemcsak hirdetik, hanem az a cselekményben minduntalan megtörténik.

Nem érdemes nagyon komolyan beszélni erről. De a találos kérdéseket mi is szeretjük. Mit jelent az, hogy a »dráma ügyét szolgálni?« — Molnár Miklós érdekes — bár nem konkrét — például hoz fel egy ismeretlen darabot, melynek jellemei, párbeszéde, szerkezete, lendülete, izgalmas cselekménye, szóval mindene, amit eddig drámai kvalitásnak tudtunk, elsőrangú — mégsem szolgálja a dráma ügyét. Hát mi kell mindehhez még, hogy megragadja az embereket a színpadról?

Mi azt hisszük, hogy kissé világosabban kellene meghatározni a fogalmakat. Ha az évezredek óta elismert legmagasabb művészi kvalitások se tudják elérni azt a hatást, melyet Molnár Miklós a színmű sikeréhez szükségesnek tart, akkor nyilván nem azt keresi ő, ami a »dráma ügyét«, hanem inkább azt, ami a kassza ügyét szolgálja.

Nem zárkozunk el ez elől a szempont elől sem, annál is inkább, mert nem hisszük, hogy csak rossz darabnak lehet sikere és az, hogy egy darab megbukik, még nem bizonyítja jóságát. De a siker vására is kettőn áll. A darabon és a közönségen és ha arról beszélünk, hogy megragadhat-e valakit a darab, akkor fel kell vetnünk a kérdést, hogy kit? Mert a közönség nem egyféle. Budapesten sem. Darab és közönség találkozására négyféle konstellációban történhetik:

1. Jó darab — jó közönség.
2. Jó darab — rossz közönség.
3. Rossz darab — jó közönség.
4. Rossz darab — rossz közönség.

Az 1. biztosítja a sikert. A 2. a legtöbb esetben 3. és 4. biztos bukás. Mivel a rossz közönség számszerűen mindig nagyobb, azért az olyan eszmétlen darabok, mint a Csodabár, — ugyebár — jobban »szolgálják az ügyet«. De azért Molnár Miklósnak nincs oka ennyire félnie az Eszmés daraboktól sem.

A FÉNYSZÓRÓ

(Tör. 1939)

melltartó

más mint a többi

A VIDÁM VARIETÉ ÚJ MŰSORA

Allig begombolkozva, dideregve ültünk be a Vidám Varieté szegényes nézőterére, abban a reményben, hogy az új műsor, a »Féjjel lefelé« felmelegít, rakétaként robbanó, szákrázó humora áttűzesít.

Humorban, jókedvben azonban adósunk maradt a kis színház. Fagyoskodva kellett végignéznünk az »újjáépített« Haecsek és Sajót, akik a megboldogult Teréz köröti Színpad áporodott, síkamlós viceit, a szép Weinbergernél és »dezzönés«-ről, vagdalták egymás és a közönség fejébe, végigfáztuk az egyfelvonásokat, ahol ki-be járkálnak a színészek és mindenkit összetévesztenek mással.

Pedig Király Dezső (Rex), a konferan-szié, mondott valami a demokráciáról is, hogy boldogok lehetünk, mert már a kabará szatírban szabadon gúnyolhatja, kifigurázhatja közéletünk ferdeségeit, vezetőit. Mégse voltunk boldogok, mert a szabadság ellenére sem hallottunk szatírárt, szellemes persziflázst.

Az előadásból kiemelkedik Rejtő Jenő kis egyfelvonásosa, amelybe Dezsőffy böfös humora s a kis Somogyi Évi bájos fiatalsága hozott valami színt és vigaszt. A varietérszövből Wing-Fai kínai szögölörördögös ügyességét kell megemlíteni.

K. Gy.

Túl a Csendes Tengeren

(Corvin) Robert Carson neve nem szerepel az irodalomtörténetekben, egyszerű bestseller író, harmadrangú amerikai filmek storyját szokta írni. Most neve egyszerre ismert lett a mozibájaró közönség előtt, az e'ső filmírók közt szerepel.

Pedig a »Túl a Csendes Tengeren« meseje nem is olyan különös, újszerű, alapjában véve elcsépelet kémtörténet. És mégis mi az, ami Carsonat divatos filmíróvá avatta? Igazi filmstoryt írt. »Filmszerű« filmet.

A »Túl a Csendes Tengeren« nem fényképezett novella, mint filmjeink legtöbbje, hanem pergő cselekményű, vizualitásával feszültséget teremtő filmdráma.

Egy perceel az amerikai-japán háború ki'örése előtt vagyunk. Az óriás repülőerődök még nem szálltak fel, hogy városokat tüntessenek el a földszínéről, az ágyúk még nem szó'altak meg, hogy hangjukkal elnyomják a templomok harangjait. De a látszólagos csend mögött komoly erők feszülnek egymásnak. Az amerikai kémelhárító osztály kemény és véres harcot vív a japán kémso'ágattal. Erről az elfojtott, lélegzetelá'ítóan izgalmas harorról szól a film, kéme'kről, szabotőrökről és persze, az elmaradhatatlan szerelemről.

A kitűnő rendezés John Huston érdeme. A főszereplők, Mary Astor és Humphrey Bogart, különösebb színészi élményt nem nyújtanak.

K. Gy.

OLCSÓ ÚJ ÉS HASZNALT MŰBÚTOR

GOMBOS ASZTALOS ÜZEMBEN

Kombinált, háló, konyhák, rekamék, egyes darabok is. VÉTEL, ELADÁS KÁLVÁRIA-UTCA 26

NÉZZE MEG A CIPŐJÉT, MERT MÁSOK IS MEGNÉZIK!

Használt, kopott cipőjét a LEGTOKÉLETESEBEN festem. Arany-, ezüstből minden létező s ívű festek. BELVÁROSI CIPŐKÉLÉK IV., KECSKEMÉTI-U. 3

BOSZORKÁNYT VETTEM FELESÉGÜL

(Városi Színház.) René Clair, a nagy francia rendező, merész „műfajkeverés” kísérlettel lepte meg a világ mozilátogató közönségét a »Boszorkányt vettem feleségül« című fantasztikus amerikai filmvígjátékban. Egy boszorkánytörténet mesészerű elemei keverednek a filmen a legrealisabb valósággal. A szereplők — és a nézők — olykor átengedik magukat a játékos varázslatnak, olykor a fejközhöz kapnak, de mindvégig kitűnően mulatnak a szellemes darabon. És helyeslik a filmből kicsendülő igazságot, amely szerint a szerelem hatalma még a varázslat és boszorkányság erejénél is nagyobb. Különösen, ha olyan csinos »boszorkány« mondja, mint *Veronica Lake*. Partnere, a valamikor a legszébb férfiszínésznek számító *Frederic March*, ma is illúziót kelt a szerelmi varázslattól megszédült hősszerelmes szerepében. (gy. i.)

Pimpernel, — civilben

Ebben az új angol filmben, amelyet a napokban mutattak be a sajtónak, a Vörös Pimpernelt egyszerűen úgy hívják, hogy »Smith Pimpernel«. Most is *Leslie Howard* ez a Pimpernel, a finomarcú, szépkézű filmszínész, aki a megtévesztésig úgy fest, mint aki írni és olvasni is tud filmzésen kívül. »Pimpernel Smith« is embereket ment meg, akárcsak őse, a »Vörös Pimpernel«, azzal a különbséggel, hogy ezeket nem a francia forradalom guillotinja, hanem a német GESTAPO golyói elől. Kosztüm- és romantikamentes Pimpernelről van itt szó és ha a két film közti világuzeti ellentétéről nem beszélünk, — kicsire nem nézvé — ez a második Pimpernel is óriási sikerre számíthat. Azt mutatja be, amit mindnyájan végigcsináltunk alig félve; mindenki, aki ellene volt az »erőszaknak«, ahogy a nemes angol embercaent mondja, — végigcsináltunk, valamivel kevésbé nyugodtan és sokkal, de sokkal kevésbé elegánsan, úgyhogy közel, talán túlságosan is közel áll hozzánk ennek a filmnek a meséje... De ez sem akadály annak, hogy objektíven megállapítsuk: a film rendkívül válogatott módszerekkel, finom és intelligens formában mutatja be mindazt, ami életünk végéig meg fog maradni idegeinkben és emlékezetünkben: a német »kultúrféltélyt«, a zongorázó gyilkosokat, az egyetemi tanárokat hajszoló rendőrkapókat, azt az egész valószínűtlen, hihetetlen világot, amelyet náci-németországnak hívtak. Ebben a barbár rémtesében járkal *Leslie Howard* karcosú, törékenyen, acélosan; nem öve viszza azzal, hogy saját produkciójában rendez filmet, saját főszereplésével, — anélkül, hogy véget nem érő premier-planokban mutatná meg a nézőnek valóban jelentékeny arcélét... Irónia, szellem, sőt, — senki el nem hinné, aki nem látta, — irodalmi vita is van a filmben: a Gestapo-főnök és az angol egyetemi tanár vitakoznak arról, hogy Shakespeare német vagy angol költő volt-e? — Pimpernel csendes biztonsággal vonul végig a filmben, majd eltűnik a szépen szitáló angol ködben a határsorompó mögött, cigarettával a szájában, puhagallérban, az állig felfegyverezett feketeingesek elől...

A film tempója kicsit lassú, alakjai néha kissé túlsematikusak, a forgatókönyv azonban feltűnően intelligens: még a film ellenségei is megnézhetik, azok, akik még ma is inkább olvasnak el egy jó könyvet, mintsem megnéznének egy rossz filmet. És még egyet: senki Shakespeare-t oly tündérieren idézni nem tud angol földön és magyar moziiban, mint ez a szőke *Leslie Howard*... Máthé Klára

Premier a Lizsében

Amikor utoljára jártam a Ligetben még a nyári, zenés darabot játszották hangos sikerrel, pazar kiállításban. A csindarattás zene, a hangos jókedv égő, színes szalagai röpködtek a levegőben. A kellékes valódi eseresznyéről gondoskodott, nagy statisztériás darab ment, áttört ezüst csillámruhájú tóval, sokszoknyás háztartásbeli alkalmazottakkal, rendőrökkel, tűzoltókkal s apró, ráncosképű gyorsfényképésszel.

Most zárnak a nyári darabot, bontják a díszleteket, vetkezik a Liget. De egyúttal bemutatóra is készülnek, szomorú játékok lesz — így van kiírva a »Jókai« színelőadásra — sok bánattal, kevés nézővel — erről a premierről számolunk be.

A színpad: Elhagyott park, kopaszodó fák, ácsolt deszkaépítmény, rajta dülöngő betűkkel: »Őszi alkonyat (Szomorújáték), Jánosy János Bálint jutalomjáték színesi pályájának negyvenedik esztendőjén.«

A közönség: lányok harminc éven felül, asszonyok harmincon alul. Férfiak húsz és hetven között, kabát és nő nélkül, »ok kalanddal, amikről olvastak s itt akarják megélni.

A zenekar: suhanc szél, rigók harkályok, egy művészajú hegedűs és egy lakkcipős zongorista.

Az előadás: őszi alkonyat, Tépett ruhájú fák, arany avar, mély sóhajok. A harmadik felvonás végén, mikor a jutalomjátékos főhőst elhagyja fiatal kedvese, így zokog fel: »Óh, Ilona, ez az Ősz, ez a Vég!« Ez nagyon szép volt.

A szokásos interjú a főszereplővel: Angyalöldi munkáslakás, asztal, szelvény, kopott szublót, három szék, az egyikben a jubláns, elegáns ferencjózsefben, amelyben a színpadon is szerepelt, kezében cigarettát, előkelően tartja, mint a modiónos plakát gavallérja. Mellette felesége ül, öreg néni, kopott tollú madár.

— Jellemszínész vagyok már negyven éve. Vidéken játszottam, itt kint, de »Bent« (bent az Aréna-úttól Duna felé eső területeket jelenti) még nem játszottam. Játszottam én már Bánkot, Ádámot, Tartuffe-öt, Abbét — mélyen szív a cigarettájából, füstkarikákat erget, hosszan nézi, csak aztán folytatja — és még sok mindent.

Tudja, ez az angyalföldi közönség nagyon hálás. Nevelhető. Ha fiatal lennék...

Ujból egy gesztus, valamelyik Shakespeare-tragédiából.

— Szokott »bejární«? — Ritkán. Az mindig fájdalommal jár nálam. Úgy nézem »bent« a darabokat, mintha én játszanék bennük. Persze, az-

A nagy jelenet

tán az előadás végén nem nekem tapsolnak. Ez fáj.

— Felesége is színész!

— Nem egészen, de szakmabeli. Sugónó. Nem hallotta Márvány Erna nevét? Kérdezze csak meg »bent«, hogy hogy süg Márvány Erna? Bátoran mondhatom, az ország legjobb sugónója.

Apásan végig húzza kezét a néni keze, az meg apró szemével hunyorgat, bólogat. Két öreg.

— Mit olvas?

— Hugó Viktort, Zolát.

Régi képeit mutatja.

— Itt koldus vagyok. Itt Shylock. Itt Ferenc József. Itt ezredes...

Későre jár már, elbúcsúzunk. A viszontlátásra a jövő jutalomjátékokor.

Kint sötét van, esik. Az eső fekete függönyre ráhull az előadásra.

Köbányai György

A jubláns és felesége, Márvány Erna, a híres sugónó

A közönség

(Szávay Edit rajza)

HETI RÁDIÓMŰSOR

Allandó műsorszámok: 7: Hírek, műsorismertetés, 7.15: Reggeli zene, hanglemezek. 8.15: Hanglemezek. 10: Hírek. 12: Déli harangszó, hírek. 13.45: Rendeletek ismertetése. 14: Hírek. 14.10: A Vöröskereszt közleményei. 16: Hírek. 18: Hírek. 18.05: A Vöröskereszt közleményei. 21: Műsorism. 21.05: A Vöröskereszt közleményei. 22: Hírek, rendeletek. 23: Hírek és hétköznapi krónika orosz nyelven. 23.10: Hírek és hétköznapi krónika angol nyelven. 23.20: Hírek és hétköznapi krónika francia nyelven. 23.30: Hanglemezek.

Október 18., csütörtök

8.00: Kockás Gyula dr.: Robert Meyer, fizikus orvosos — orvos fizikusok. 9.00: Az Országos Postászenekar játszik, vezényel Eördögh János. 12.15: Paekó Magda zongorázik, Döme Péter hegedül. Zongorán kíséri Nagy Olivér. 13.00: Népi demokrácia mint életforma. Hege-düs Géza előadása. 13.15: Buttola jazzgyűjtés játszik, közreműködik Buttola Ede (ének). 16.10: Gyermekbarátok műsora. 16.25: Pro Arte vokáltrió műsora. 16.40: Magyar-Szovjet Művelődési Társaság sorozata. Abolovszkyné Wechler Antonia előadása. 17.00: Mozart: Szóktetés a szerályból. Közvetítés az Operából. A szünetben hírek, vöröskeresztközlemények. 20.40: Hanglemezek. 21.15: Zenés részletek az „Asszony akarok len-

Október 20., szombat

8.00: A közellátásügyi minisztérium sorozata. Közellátási helyzetjelentés. Harsányi Péter dr. előadása. 9.00: Fazekas Béla jazzgyűjtése játszik. 12.15: Dr. Petényi Géza orvosi előadása. 12.30: Kürtkvartett. 12.45: Beszélő számok. Zentai Dezső előadása. 13.00: Rózsa Vera énekel. 13.30: Mindennapi kenyérünk. Közv. A Nemzetközi Ki-kötőből. Vezeti Taby László. 16.10: Könyvszemle. Századok és tanulságok c. sorozat ismertetése. 16.30: Egy mű hang-lemezről. 16.45: Gyermekrádió, Károlyi Anny és Vég György meséi. 17.00: A munka híradója. 17.10: Székely Arnold zongorázik. 17.30: A munkás kultúr-szövetség műsora. 18.15: Szerelem és halál. Deveseri Gábor előadása. Közrem. Báthy Anna, Székely Mihály és Virágos Mihály. 18.50: Quintette. Kamarajáték egy felvonásban. Irta Komor András, rendező Both Béla. 19.00: Zathureczky Ede hegedül, zongorán kíséri Jámbor Ági. 20.20: Fellegi Teri énekel, zongorán kíséri Somló Sándor. 20.45: Hanglemezek. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Október 21., vasárnap

8.00: Hanglemezek. 9.00: Even-gélikus istentisztelet a Deák-teri templomból. 10.10: Hanglemezek. 11.00: Vasárnap az anyakönyvvezetőnél. Helyszín!

Dolly (ének). 21.00: A rádió hangja. 21.10: Hanglemezek. 22.35: Hanglemezek.

Október 22., hétfő:

8: Háztartási tanácsadó. 9: A budapesti hangverseny-szalonzene-
kar játszik. 12.15: Lengyel Erzsébet énekel, zongorán kíséri Somló Sándor. 12.35: Amerikába fűzött milliók. Kun Andor előadása. 12.50: Temesváry János brácsázik, zongorán kíséri Koródy András. 13.20: Szülőknek a szülőkről. A gyermekével csak vasárnap foglalkozó apa. Gárdos Dezső előadása. 13.35: Hang-lemez. 16.10: Rigó Magda Liszt-dalokat énekel, zongorán kíséri Pless László. 16.30: Az ifjúság hangja. A MADISX előadása. 16.45: Liszt-művek hanglemezeiről. 17: A munka híradója. 17.10: A rádiózenekar játszik, vezényel Polgár Tibor, közreműködik a Budapesti kórus. 18.15: A rádiózenekar játszik, vezényel Polgár Tibor, közreműködik Siki Béla (zongora). 18.55: Edes anyanyelvünk. Halász Gyula előadása. 19.10: Színészképzésünk. Hont Ferencel beszél Székely Beáta. 19.25: A Tisza partján. Szeged irodalmunkban. Vásárhelyi Júlia összeállítás, közreműködik Basilides Mária, Hont Erzsébet, Kutas Ilona, Táray Ferenc. Földes Károly összekötőszövege, zongorán kíséri Raics István. 20.20: Hevesi Fazekas Pista cigányzenekara muzsikál. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Október 23., kedd:

8: Mi újság a piacon? 9: Az Országos Postászenekar játszik, vezényel Eördögh János. 12.15: Beethoven: B-dur trio. Előadja Jancsin Ferenc, Gutti István, Vikár György. 12.40: Verhaaren. Peterdy Andor előadása. 13: Perényi Gabriella énekel, zongorán kíséri Gergely Pál. 13.25: »A munka új arca«. Helyszíni közvetítés az Eötvös-kollégiumból. Vezeti Molnár Aurél. 16.10: A magyar pedagógusok szabad szakszervezetének műsora. 16.25: Bach: Wohltemperiertes Klavier. Molnár Antal előadása, közreműködik Böszörményi Nagy Béla. 17: A munka híradója. 17.10: A magyar pedagógusok szabad szakszervezete zenei csoportjának műsora. 18.15: Kálmán Oszkár énekel, zongorán kíséri Szőke Tibor. 18.45: Lányi Sarolta verseit szavalja Péchy Blanka. Bevezeti Gellért Oszkár. 19: Egy költő, sok muzsik. Polgár Tibor összeállítás. 19.45: Kővágó Józseffel beszél a rádió munkatársa. 20.20: Konti József emlékest. Irta és összeállította Kiszely Gyula, közreműködik Raffai Erzsi, Nagypál László és a Rendörzene-
kar Bánfalvi Miklós vezény-
letével. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

Talált pénz

még hozzá mosásonként legalább 800-1000 pengő az az összeg: amit HYPO-val megtakarít!
Fele szappan, egyharmadrész fa, negyedrészt munka, patyolatszép ruha: ez a HYPO!

HYPOT A PISZOKNAK!

Október 24., szerda:

8: Öltözködés. 9: A vasutasok fuvózenekara játszik, vezényel Pécsi József. 12.15: Brahms: Quintette. Előadja a rádió kamarazenekara. 12.40: Az angol ember. Mikesi Sándor előadása. 13: Péczy László énekel, zongorán kíséri Koródy András. 13.25: Mi a reakció? Vajda Endre előadása. 16.10: Tallér Gyula jazz-zongoraszámjai. 16.45: Őszi fák alatt. Közvetítés a Városligetből, beszélő Szobotka Tibor. 17: A munka híradója. 17.10: Hajdu Péter harmonikázik, zongorán kíséri Pál Sándor. 17.30: A munkáskultúr-szövetség műsora. 18.15: A rádiózenekar játszik, vezényel Polgár Tibor. 19.15: Muzsikáló versek a rádióról. Kondói Kiss Jenő és Böhm László összeállítás. Közreműködik Makay Margit, Abonyi Géza és Bárdi Ödön. Közben hanglemezek. 19.45: Hanglemezek. 20.20: Szemere György és Pál Sándor kézzongorás jazz-műsora. 20.35: Keresztessy Mária énekel, zongorán kíséri Somló Sándor. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA
Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL
Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL
KIADJA

A MAGYAR FILMIPARI RT.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, IV. SZÉP-U. 3.
Kéziratokat nem örzünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbellyel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség
454238 — Athenaeum Rt. mélynyomás
Felelős: TALABÉR FERENC

VASÁRNAP DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR ÜGETŐ

nie című Universal-filmből. Az összekötő szöveget írta: Böröcz Endre. 22.20: Hanglemezek.

Október 19., péntek

8.00: Pesti színházi levél és filmszemle. 9.00: A vasutasok fuvózenekara játszik, vezényel Pécsi József. 12.15: Gilliam Henny harmonikázik. 12.40: Az 50 éves film. Lajta Andor előadása. 13.00: Sxtárai Márton énekel, zongorán kíséri Koródy András. 13.30: Hanglemezek. 16.10: Szentiványiné Bányai Erzsébet hegedül. 16.45: Szakszervezeti tanácsadó. Munkabér-rendszerek. Zala Ferenc előadása. 17.00: A munka híradója. 17.10: »Ifjú saivekben élek.« Egy iskola diákjainak műsora. 17.30: Basilides Mária énekel, zongorán kíséri Raics István. 17.50: Sportközlemények. 18.15: Mit üzen a rádió? 18.45: A rádiózenekar játszik, vezényel Ferencsik János. 19.20: Magyar századok. Az Anjouk kora. Der-esényi Dezső előadása. 19.50: Világhíradó. 20.20: Suhai Balogh Józsa cigányzenekara muzsikál. 21.15: Hanglemezek. 22.20: Hanglemezek.

közvetítés. Vezeti Gyöngyi László. 11.15: Sárdy János énekel, zongorán kíséri Pless László. 11.40: Maupassant-novella. 12.15: Anyák öt perce. 12.20: Ticharieh Zdenka zongorázik. Orosz bemutatók. A Magyar-Szovjet Művelődési Társaság sorozata. 12.45: Furcsa dolgok. Taby László eszegeése. 13.00: Zenetanárok kórusa. Vezeti Gát József. 13.20: Tizenhárom sor. Lengyel Balázs elbeszélése. 13.30: Pinocchio jazz-kamaraegyüttes műsora. 14.10: Hanglemezek. 15.00: Ünnepi krónika. Elmondja Bónyi Adorján. 15.20: Gózon Gyula vidám felőrája. 15.50: Egy mű hang-lemezről. 16.10: Operettrészletek. Nagypál-Kiszely. 16.45: Weöres Sándor verseiből. 17.00: Mezőgazdasági tanácsadó. 17.30: Szórákoltató műsor a falunak. 18.15: Roósz Emil szalonzene-kara játszik. 19.00: Páris kövein. Költőkkel Párison át. Összeállítja Illyés Gyula, közreműködik Timár József. 19.30: Barezsa Horváth József cigányzenekara muzsikál. 20.20: Gyermek-kuckó. A Scala jazzgyűjtés játszik, közrem. Major

RÁDIÓT, CSÖVEKET, LEMEZEKET

MINDEN MENNYISÉGBEN
MAGAS ÁRON VÁSÁROL

AKUSZTIKA KFT. TEL.: JÓZSEF 409

RÁKÓCZI-ÚT 49

KISS FERENC VÉGRE ISMÉT RÉGI SIKEREI SZINHELYÉN!

- ÚJBÓL LÁBRA, SŐT KÉZREKAPOTT A SZTÁRKULTUSZ-
IMRÉDY DUZZOG! SZÁLASI IS HARAGSZIK!
KISS ÉS PÁGER A VÁROSIBAN
JÖN! JÖN!

Fedák fellép?
vagy netán ellép?
Nyilatkozatok
KÉPRIPORT

MINT KAMARAI ELNÖK ELFOGLALJA HELVÉT
A KAMARÁBAN

KISS SZERENCSEJE NAGY
MERT ALIGHOGY MEGÉRKEZIK,
MÁR FILMEZIK

A VÁROS MEGTÉRTKINTÉSEKOR:
- NINI,

"A MI KISS VÁROSUNK!"
(PÁGER MINT VENDÉG)

A LEDŐLT SZOBOR
(A MUSZKLIT JÁVOR PÁLELŐRELÁTÓAN
MÉG TAVALY SZIVESSÉGBŐL ADTA KÖLCSÉN HOZZÁ)
A VIDÁMI SZIVESSÉGBŐL ADTA KÖLCSÉN HOZZÁ)
A VIDÁMI SZIVESSÉGBŐL ADTA KÖLCSÉN HOZZÁ)
FEJJEL LEFELE
(MI SZOBOR SORS)

A HATYU -
DAL ÉNEKLESE KÖZBEN
A VÁROSI BANI

AZ ÉNEK SZÖVEGE
"BÁR MARADTAM VOLNA
BENNE VÉGIG"

RAJZARLATKOR:
"HONVÁGY IDE, HONVÁGY ODA, MEG
SZERETEM IS A NAGY SZTÁRGÁZSIT, DE EZ AZ
ÁR, AMIT TI KAPTOK A VÁROSI SZINHÁZBAN, -
NEKEM NAGYON MAGAS SZTOP AZ EMBER

ILYENKOR NEM FEL-
HANEM MEGLEPIK EGYET SZTOP?
(HA TUD)

arvin